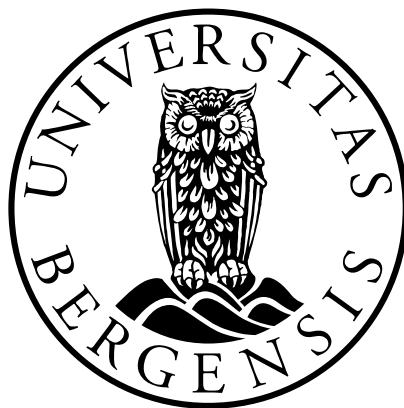

Erstatning for pleie- og omsorgsutgifter
når skadelidte ikke mottar norske
velferdsytelser

Kandidatnummer: 25

Antall ord: 13 501

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01. juni 2016

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	3
1.1	Tema og problemstilling.....	3
1.2	Aktualitet	4
1.3	Rettskilder.....	5
1.4	Avgrensninger	6
1.5	Den videre fremstilling.....	7
2	Praksis i Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	PSN-2009-13	8
2.3	PSN-2009-259	9
2.4	PSN-2009-810	10
2.5	PSN-2013-0084	10
2.6	NPE 2012-03855	11
3	Norske utmålingsprinsipper og velferdsrettens betydning i erstatningsutmålingen 13	
3.1	Innledning.....	13
3.2	Regler og prinsipper for erstatningsutmålingen for utgifter	13
3.2.1	Hjemmelen for å tilkjenne erstatning	13
3.2.2	Prinsippet om «full erstatning»	14
3.2.3	Utgiftene må være «nødvendige og rimelige»	16
3.2.4	Fradrag for fordel - supplementsprinsippet.....	16
3.3	Samspillet mellom erstatningsretten og velferdsretten.....	18
3.3.1	De norske velferdsytelsene og behovsstandarden	18
3.3.2	Velferdsretten - en ansvarsbegrensning for erstatningsretten	20
3.3.3	Krav om å være «bosatt» i Norge for å motta norske velferdsytelser.....	21
4	Relaterte typetilfeller hvor skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser	24
4.1	Innledning.....	24
4.2	Rt. 1997 s. 390, «Jørgensen-dommen» - tap av forsørger.....	24
4.3	LB-2010-136899 - behandlingsutgifter	26
4.4	NOU 2011:16 - inntektstapserstatning	27
4.5	Vurdering av typetilfellene.....	30

5	Tapsbegrensningsplikten	32
5.1	Problemstillingen.....	32
5.1.1	Skadelidtes plikt til å uttømme offentlige ytelser.....	32
5.1.2	En erstatningsrettslig plikt til å bo i Norge?.....	32
5.2	Betydning av EU- rett og menneskerettigheter	35
5.2.1	Prinsippet om fri bevegelse av personer og diskrimineringsforbudet	35
5.2.2	Retten til privatliv, familieliv og barnets beste	37
6	Lemping av hensyn til skadevolder	39
6.1	Problemstillingen.....	39
6.2	Hjemmel for lemping?.....	39
6.3	Vurdering.....	39
7	Avslutning	42
7.1	Sammenfatning	42
7.2	Bruk av terminerstatning?	43
	Litteraturliste	46
	Vedlegg	52

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Denne masteroppgaven omhandler utmåling av erstatning for pleie- og omsorgsutgifter. Problemstillingen som reises er hvordan erstatningen skal fastsettes når skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser.

I norsk rett gjelder det som i andre europeiske land et grunnleggende prinsipp om «full erstatning».¹ Prinsippet innebærer at den skadelidte skal settes i den samme økonomiske stilling vedkommende ville ha vært i om skaden ikke hadde inntruffet. Dersom den skadelidte mottar ytelser fra det offentlige på grunn av skaden skal disse gå til fradrag eller ligge «i bunnen» ved erstatningsutmålingen.²

I Norge ligger de offentlige ytelsene på et høyt nivå, slik at en vesentlig del av det økonomiske tapet i form av utgifter til pleie- og omsorg dekkes av det offentlige.³ De offentlige ytelsene kommer den ansvarlige skadevolder til gode i erstatningsoppgjøret, og skadevolder blir dermed skjermet og spart for en stor del av det økonomiske tapet.⁴

Skadelidte som ikke bor fast i Norge, vil imidlertid ikke være tilknyttet det norske velferdssystemet og vil følgelig ikke motta norske offentlige ytelser på vanlig måte.⁵ Samspeilet mellom den norske erstatningsretten og velferdsretten gjør at disse kommer i en særstilling i relasjon til utmålingsspørsmålene.

Det kan tenkes tilfeller hvor den skadelidte ikke- eller i svært liten grad mottar offentlige ytelser til pleie- og omsorg i bostedslandet sammenlignet med i Norge. I slike land er det ikke

---

¹ Se om dette for eksempel Bona og Mead (2003) s. 556.

² Det er et «allment prinsipp at det ved utmåling av erstatning som utgangspunkt skal gjøres fradrag for fordeler som skadelidte oppnår», se Rt. 2013 s. 116 (avsnitt 58) og Rt. 1981s. 138, «Sevaldsen-dommen» (s. 145). I personskadesakene har Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning § 3-1 tredje ledd regler om at det blant annet skal gjøres fradrag for offentlige ytelser den skadelidte mottar som følge av skaden.

³ Se NOU 2011: 16 s. 25 hvor dette er fremhevet.

⁴ Se skl. § 3-7 nr. 1 og Rt. 2003 s. 1601 «Regressavskjæringsdommen».

⁵ Se kravene om å være «bosatt» og «oppholde seg» i Norge for å motta norske offentlige ytelser i Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd § 2, Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. § 3-1 og Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 3.

uvanlig med erstatninger for utgifter til pleie- og omsorg med svært store engangsbeløp i de alvorlige personskadesakene. Dette kan illustreres med noen saker fra media, hvor det er eksempler på skadelidte som er tilkjent erstatning på ca. 280 millioner kroner i England (GBP 23 million),⁶ ca. 75 millioner kroner i Irland (EUR 8 million)⁷ og ca. 140 millioner kroner i USA (USD 16,6 million).⁸

På den annen side kan den skadelidte bo i et land med høyere offentlige og erstatningsrelevante ytelser sammenlignet med i Norge. Danmark er et eksempel på et land hvor det ikke tilkjennes erstatning for pleie- og omsorgsutgifter fordi det offentlige dekker utgiftene fullt ut.⁹ Videre vil levestandard og kostnader med å kjøpe ytelser til pleie- og omsorg variere alt etter hvor den skadelidte bor.

1.2 Aktualitet

Problemstillingen er meget aktuell i lys av dagnes samfunnsutvikling. I løpet av de siste tiår har det norske samfunn og ikke minst arbeidsmarkedet endret seg vesentlig. Dette gjelder for eksempel når det gjelder økt reisevirksomhet, utleie og innleie av arbeidskraft, fri flyt av arbeidstakere mellom EU-landene og nå senest flyknings- og asylsituasjonen.

Denne utviklingen medfører at problemstilling stadig oftere vil dukke opp i praksis. Dette gjelder for eksempel utenlandske statsborgere som skader seg under midlertidig opphold i forbindelse med arbeid i Norge, herunder barn av utenlandske foreldre. Videre vil ferieopphold kunne føre til at statsborgere fra andre land bli skadet under korttidsopphold eller ved gjennomreise i Norge. Problemstillingen vil også kunne gjøre seg gjeldende ved utleie av arbeidskraft fra Norge, og hvor et familiemedlem som følge av en personskade er avhengig av pleie- og omsorg i det utstasjonerte landet.

---

⁶ <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/9688388/Girl-17-wins-record-23-million-payout-for-car-crash-injuries.html>

⁷ <http://www.irishtimes.com/news/crime-and-law/courts/high-court/severely-disabled-belfast-teenager-to-receive-up-to-8m-in-compensation-1.2030023>

⁸ <https://www.lawyersandsettlements.com/settlements/15189/roofer-injured-in-construction-site-fall-awarded-16.html>

⁹ Til illustrasjon se FED 2002.1391 og U.2003.1119 Ø.

De ulike grupper som kan tenkes av aktuelle skadelidte skal jeg i det følgende betegne som «besøkende skadelidte».¹⁰

1.3 Rettskilder

Problemstillingen er ikke behandlet i juridisk teori eller i rettspraksis, men det er noen få vedtak fra Norsk pasientskadeerstatning (forkortet NPE) og Pasientskadenemnda (forkortet PSN) som omhandler problemet.

I disse vedtakene er det lagt til grunn et prinsipp om at erstatningsutmålingen for pleie- og omsorgsutgifter må basere seg på norske erstatningsnivåer og hvilke offentlige ytelser pasientene ville ha fått om de bodde i Norge. Denne praksisen er i svært liten grad knyttet opp mot reglene og prinsippene for utmålingen av utgifter til pleie- og omsorg. De vil følgelig ha liten vekt som rettskildefaktor.

I arbeidet med å fastlegge problemstillingen har dermed en analyse av de norske utmålingsregler og prinsipper hatt en sentral plass, og særlig det grunnleggende prinsippet om full erstatning.¹¹ Ved erstatningsutmålingen for andre erstatningsposter enn utgifter til pleie- og omsorg, vil det tilsvarende kunne gjøre seg gjeldende spørsmål om hvordan erstatningen skal fastsettes når den skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser. Når det gjelder erstatningsposter som skal dekke det økonomiske tapet har vi en sentral avgjørelse fra Høyesterett, en lagmannsrettsavgjørelse samt noen forarbeidsuttalelser som kan gi en viss veiledning. Videre vil EU- retten og internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av legge visse føringer for hvilke forutsetninger som skal legges til grunn for erstatningsutmålingen.

---

¹⁰ Et tilsvarende begrep brukes i NOU 2011:16 se s. 79.

¹¹ Det vises til at reglene innenfor internasjonal privatrett, og da særlig prinsippet om «lex loci delicti» tilsier at det er retten i det land hvor skaden har skjedd som kommer til anvendelse, se Cordes (2010) s. 422. For statsborgere fra andre land som bli skadet i Norge, innebærer reglen at norsk rett skal anvendes for alle erstatningsrettslige spørsmål, herunder erstatningsutmålingen. Regelen anses som sedvanerett utviklet gjennom norsk rettsteori og rettspraksis, der de viktigste rettsavgjørelsene er Rt. 1906 s. 165, «Augusta-dommen», Rt. 1923 II s. 59, «Irma-Mignon» og Rt. 1958 s. 38, «Baltenland-dommen». Lex loci delicti er således den rådende hovedregelen i de fleste europeiske land, og prinsippet er nå kodifisert som hovedregel i EUs forordning 864/2007 («Roma II») «om lovvalgsregler for forpliktelse utenfor kontrakt», jf. art 4 nr. 1.

1.4 Avgrensninger

Jeg behandler spørsmålet om hvordan erstatningen for utgifter til pleie- og omsorg skal fastsettes når den skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser, og det forutsettes dermed at grunnvilkårene for erstatningsansvar er innfridde.¹²

Disse sakene kjennetegnes ofte ved at personskadene vil være alvorlige. I mange tilfeller vil den skadelidte for all fremtid være avhengig av praktisk hjelp fra andre mennesker for å klare seg i daglivet. I Norge vil det offentlige gjennom trygder og på annen måte dekke betydelige deler av det økonomiske tapet som skadevolder etter erstatningsrettslige regler skulle betalt. Som følge av dette vil det for denne erstatningsposten kunne bli særlig problematisk der den skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser.

Jeg avgrenser dermed mot erstatning for andre erstatningsposter både av økonomisk og ikke-økonomisk art. For erstatningsposter som skal dekke det økonomiske tapet vil det imidlertid som nevnt være hensiktsmessig å vise til løsninger der, da det er mange av de samme prinsipper som gjelder for erstatningsutmålingen. Når det gjelder erstatning for ikke-økonomisk tap, herunder oppreisning, har denne en annen funksjon og er dessuten begrunnet i andre hensyn enn erstatning for pleie- og omsorg, og vil av den grunn ikke gis en nærmere behandling.¹³

Videre avgrenses det mot erstatning for yrkesrelaterte skader som ytes etter standardiserte satser knyttet til folketrygdens grunnbeløp.¹⁴ Her vil det kunne oppstå spørsmål om å fravike utmålingsregelen i standardforskriften der den skadelidte lever under andre forhold og hvor de offentlige ytelser skiller seg fra de vi er kjent med i Norge.¹⁵ Selv om denne oppgaven ikke gir rom for en slik vurdering, vil de prinsipper som drøftes kunne gi et visst bidrag til i hvilken utstrekning det bør være en slik adgang, da alle tapspostene som er standardisert etter

---

¹² Se Nygaard (2007) s. 4-5 om de tre grunnvilkårene for erstatningsansvar.

¹³ Se Rt. 2014 s. 892 hvor Høyesterett ikke fant grunn til å fravike oppreisningsbeløpet på grunnlag av at de etterlatte bodde i et lavkostland. Begrunnelsen for dette må ses i sammenheng med grunnlaget for oppreisning som har en «ideell funksjon som uttrykk for en sterk samfunnsmessig misbilligelse» (avsnitt 23). Her vil prevensjonshensynet føre til at det vil kunne virke støtende å bygge på den skadelidtes individuelle forhold. I motsetning til erstatning for pleie- og omsorgsutgifter er det mer skadevolders atferd som står i fokus.

¹⁴ Forskrift 21. desember 1990 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

¹⁵ Også her er det mangel på rettsavgjørelser, men det finnes en uttalelse i Finansklagenemnda - FinKN-2015-439. Saken gjaldt utmåling av erstatning for tap i fremtidig inntekt etter standardforskriften og nemnda fant at det ikke var hjemmel for å ta hensyn til at den forsikrede etter utvisning fra Norge ville ha en inntekt som var 95 % lavere enn i Norge.

forskriften gjelder erstatningsutmåling for økonomisk tap. Når det gjelder erstatningsutmålingen for påførte utgifter skal disse erstattes individuelt etter de alminnelige erstatningsrettslige regler, jf. forskriftens § 2-3, og faller dermed inn under problemstillingens undersøkelsesgjensstand.

1.5 Den videre fremstilling

I kapittel 2 vil jeg mer inngående beskrive hvilken løsning som har blitt lagt til grunn i NPE og PSN.

Kapittel 3 analyserer problemstillingen ut ifra erstatningsrettens utmålingsregler og prinsipper. Det vil vises til samspillet mellom den norske erstatningsretten og velferdsretten som setter besøkende skadelidte i en særstilling i relasjon til utmålingsspørsmålene.

Videre vil jeg i kapittel 4 se på hvordan problemet er løst i relaterte typetilfeller hvor skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser, herunder erstatning for tap av forsørger, erstatning for behandlingsutgifter og inntektstapserstatning.

I kapittel 5 stilles det spørsmål om tapsbegrensningsplikten innebærer at den skadelidte må akseptere at norske erstatningsnivåer og offentlige ytelser legges til grunn for erstatningsutmålingen. Det vises til EU- rettens diskrimineringsforbud og internasjonale menneskerettigheter som muligens taler mot en slik løsning.

Kapittel 6 skiftes perspektivet til skadevolder og det vurderes om lemping kan være aktuelt ved store beløp.

I kapittel 7 gis en sammenfatning og et forslag om en innføring av terminerstatning.

2 Praksis i Norsk pasientskadeerstatning og Pasientskadenemnda

2.1 Innledning

NPE og PSN er statlige forvaltningsorganer som behandler erstatningskrav fra pasienter som blir påført skade innen det norske helsevesenet etter pasientskadeloven.¹⁶ Ved erstatningsutmålingen gjelder skadeserstatningsloven¹⁷ og de alminnelige erstatningsrettslige regler, jf. passkl. § 4.

Krav om erstatning må fremsettes til NPE som er ansvarlig for pasientskader, og vedtak kan klages inn for PSN, jf. passkl. § 15 til 17. Vedtaket der er bindende, med mindre saken bringes inn for domstolene, jf. passkl. § 18.

Ingen av de aktuelle vedtakene har vært til gjenstand for behandling i de alminnelige domstolene, noe som er betenkelig med tanke på at det er lagt til grunn et prinsipp som i svært liten grad er knyttet opp mot de grunnleggende erstatningsrettslige utmålingsprinsipper. I det følgende vil disse vedtakene presenteres mer inngående.

2.2 PSN-2009-13

En jente fikk en hjerneskade (CP), som følge av feilplassert tube etter fødsel. Det ble lagt til grunn at hun ville trenge tilsyn hele livet for å fungere i det daglige, og pasientens samlede medisinske invaliditet ble satt til 80 %. De første leveårene bodde hun i Norge og familien mottok en rekke ytelser fra det offentlige, herunder hjelpestønad fra folketrygden, spesialundervisning i barnehage, omsorgslønn, avlastning og støttekontakt.

Fem år senere flyttet familien til England, og PSN uttaler eksplisitt at «de offentlige ytelsene (er) mindre omfattende enn i Norge». I England mottok moren 45 pund i uken og pasienten gikk på vanlig offentlig skole med lite ekstraoppfølging. Advokaten anførte at det ved

---

¹⁶ Lov 15. juni 2001 nr. 53 om erstatning ved pasientskader mv.

¹⁷ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning.

erstatningsutmålingen måtte «legges vekt på at de offentlige ytelsene er vesentlig mindre i England enn i Norge».

PSN viser til reglene i skadeserstatningsloven § 3-1 og legger til grunn at «(u)tmålingen av erstatning må skje på bakgrunn av en individuell og konkret vurdering i hver enkelt sak». Likevel legges det til grunn til at anførselen om at familien vil motta vesentlig mindre offentlige ytelser i England enn i Norge «ikke (kan) få selvstendig betydning for erstatningsnivået, da det er erstatningsnivået i Norge som må legges til grunn».

Etter at dette prinsippet er fastslått vises det til at familien ikke var i «en tvangssituasjon» med tanke på flytting til England. Det uttales videre at:

«(i) forhold til erstatningsutmålingen kommer man ikke bort fra at familien har tatt et bevisst valg ved å flytte å bli boende i England, også med tanke på hva dette har å si for de offentlige ytelsene pasienten har krav på».

Videre legger PSN til grunn at pasienten dessuten «mest sannsynlig vil få mer for pengene i England, enn i Norge» da lønns- og kostnadsnivået i England er lavere enn i Norge.

Erstatningen for påførte og fremtidige utgifter ble fastsatt til ca. 2, 3 millioner kroner.

2.3 PSN-2009-259

En jente utviklet en hjeneskade i form av CP som følge av alvorlig fødselsasyksi. Pasienten fikk et betydelig nedsatt motorisk og kognitivt funksjonsnivå, med behov for oppfølging fra en voksen person 24 timer i døgnet. Familien flyttet nokså raskt etter fødselen til Finland hvor de mottok omsorgsstøtte med 3070 kroner per måned og fysioterapi av det offentlige. Foreldrene var således alene om omsorgen for pasienten 24 timer i døgnet året rundt.

Når det gjaldt erstatningen for påførte utgifter anførte advokaten at den «tilkjente erstatningen er for lav sett hen til at det offentlige stønadssystemet i Finland ikke er like godt som i Norge».

PSN fant det ikke tilstrekkelig dokumentert at de offentlige stønadsordningene var vesentlig dårligere i Finland enn i Norge, som var tilfellet i den forrige saken. Selv om det hadde vært tilstrekkelig dokumentert vises det til at:

«(d)et er uansett nemndas oppfatning at det er i aktuelle sak er det norske erstatningsnivået som må legges til grunn. Det vises i denne sammenheng til nemndas uttalelser i sak N2009/0013 (PSN-2009-13)».

Erstatningen for påførte og fremtidige utgifter ble fastsatt til ca. 3, 2 millioner kroner.

2.4 PSN-2009-810

Vedtaket gjelder en gutt som utviklet en lettere hjerneskade (CP) som følge av mangelfull oksygentilførsel under en operasjon. Pasienten mottok hjelpestønad og støttepedagog i barnehagen fra det offentlige i Norge, frem til familien to år senere flyttet til Danmark da moren var dansk.

PSN viser til at utmålingen av erstatning må skje på bakgrunn av en «individuell og konkret vurdering i hver enkelt sak». Det legges til grunn at de offentlige stønadsordningene i Danmark «ikke er vesentlig dårligere i Danmark enn i Norge». Selv om dette hadde vært tilfellet vises det som i saken nevnt ovenfor at det:

«... uansett (er) nemndas oppfatning at erstatningen må beregnes på bakgrunn av erstatningsnivået i Norge ... erstatningsutmålingen må utmåles ut fra ytelse pasienten ville ha fått i Norge, jf nemndspraksis. Det vises igjen til erstatningssak N2009/0013 og N2009/0259. Skadelidte har, innenfor det som med rimelighet kan forventes en plikt til å innrette seg på en slik måte at tapet begrenses».

Erstatningen ble fastsatt til ca. 400 000 kroner.

2.5 PSN-2013-0084

En gutt utviklet hjerneskade (CP) på grunn av surstoffmangel under fødsel. Pasienten fikk en betydelig kognitiv svikt og en samlet medisinsk invaliditet på 77 %. Tre år etter fødselen

flyttet familien tilbake til USA, da de kun hadde et midlertidig opphold i Norge. Det ble vist til at familien brukte ca. 4-5 timer på ekstraoppfølging og omsorg av barnet i det daglige, og at det ikke ble gitt noe støtte av det offentlige i USA. Innledningsvis bemerker PSN at:

«erstatningen må beregnes på bakgrunn av erstatningsnivået i Norge og ut fra hvilke ytelser pasienten ville fått i Norge. Nemnda viser til at ikke et hvert økonomisk tap som følge av en pasientskade er erstatningsmessig».

Selv om det ble oppgitt at familiens planer da de kom til Norge hele tiden var å flytte tilbake til USA, legges det vekt på at det kan synes som om årsaken til de flyttet var et ønske om at pasienten skulle få behandling i USA. Til forskjell fra de øvrige saker fant flyttingen her sted etter at det forelå ansvarsvedtak i saken av NPE. Vedtak forelå den 08. januar 2007 og familien flyttet tilbake til USA sommeren 2007.

Erstatningen ble fastsatt til ca. 2 millioner kroner.

2.6 NPE 2012-03855¹⁸

Vedtaket gjelder en jente som utviklet hjerneskade (CP) som følge av for sent utført keisersnitt. Det ble lagt til grunn at hjerneskaden var alvorlig, omfattende og varig, og den samlede medisinske invaliditet ble satt til 100 %. Familien flyttet tilbake til USA allerede to og en halv måned etter fødselen, og mottok ingen faste ytelser fra det offentlige i Norge. I USA er det opplyst at familien ikke vil motta noen støtte fra det offentlige i det hele tatt. NPE viser til saken nevnt ovenfor og legger derfor til grunn at:

«erstatningen må beregnes på bakgrunn av erstatningsnivået i Norge ... Vi legger til grunn at --- foreldre hadde til hensikt å bosette seg i Norge da de reiste hit før fødselen.»

I dette vedtaket synes det i større grad lagt vekt på hvilke planer familien i utgangspunktet hadde da de kom til Norge sammenlignet med de øvrige sakene. Erstatningen for fremtidige utgifter til pleie- og omsorg ble fastsatt til ca. 4, 5 millioner kroner, som ifølge NPE er et

---

¹⁸ Vedtaket er unntatt offentlighet og avventer behandling i PSN.

vanlig nivå i saker hvor det foreligger CP med et stort hjelpebehov.¹⁹ Det er derfor grunn til å anta at hjelpebehovet har vært størst i denne saken. Det har i anledning saken blitt innhentet en Life Care Plan som viser at de fremtidige utgiftene til pleie- og omsorg i USA tilsvarer ca. 100 millioner kroner (USD 13,6 million).²⁰ Dette da disse må kjøpes av den skadelidte selv fordi det ikke er noen relevante offentlige ytelser.

---

¹⁹ Se for eksempel Sak PSN-2012-296 og PSN-2012-90 som begge gjaldt krav på erstatning for hjerneskade etter fødsel. Pasientene hadde en samlet medisinsk invaliditetsgrad på 100 % og fikk et omfattende behov for pleie- og omsorg i det daglige. I den førstnevnte saken var det nødvendig med 24 timers tilsyn i døgnet. Erstatningen ble satt til et årlig nivå i området 120 000- 150 000 kroner, med et totalt beløp på ca. 3- 4 millioner kroner.

²⁰ Se vedlegg 1.

3 Norske utmålingsprinsipper og velferdsrettens betydning i erstatningsutmålingen

3.1 Innledning

Ettersom praksisen fra PSN i svært liten grad er knyttet opp mot reglene og prinsippene for utmålingen av utgifter, vil jeg i det følgende analysere problemstillingen i lys av disse.

3.2 Regler og prinsipper for erstatningsutmålingen for utgifter

3.2.1 Hjemmelen for å tilkjenne erstatning

Reglene om erstatningsutmåling ved personskader er å finne i skadeserstatningsloven kapittel 3. Det heter i skl. § 3-1: «Erstatning for skade på person skal dekke lidt skade, tap i framtidig erverv og utgifter som personskaden antas å påføre skadelidte i framtiden».

Dette er hovedbestemmelsen i norsk erstatningsrett om utmåling av skadeserstatning for personskader. Denne skal som tidligere nevnt også gjelde der NPE og PSN utmåler erstatning ved pasientskader, jf. passkl. § 4.

Skl. § 3-1 gir blant annet hjemmel for å tilkjenne erstatning for «utgifter» den skadelidte får på grunn av en personskade. Dette kan være utgifter til legehjelp, medisiner, transport, leie av hjelp til å utføre arbeid han tidligere kunne gjøre selv, hjelp til stell og pleie og så videre.²¹

Bestemmelsen omfatter både utgifter som påføres den skadelidte frem til erstatningsoppgjøret finner sted, jf. uttrykket «lidt skade», samt fremtidige utgifter jf. uttrykket «antas å påføre skadelidte i framtiden». Disse postene skal utmåles særskilt, slik at skillet mellom lidt og

---

²¹ Se om dette for eksempel Lødrup (2009) s. 463.

fremtidig tap trekkes ved tidspunktet det oppnås enighet om erstatningskravet eller tidspunktet for domsavsigelse.²²

Dette vil være utgangspunkter for å tilkjenne erstatning for påførte og fremtidige utgifter til pleie- og omsorg, men skl. § 3-1 første ledd må tolkes og ses i lys av de norske utmålingsprinsippene som gjelder ved erstatningsfastsettelsen for nærmere å kunne fastlegge bestemmelsens innhold.

3.2.2 Prinsippet om «full erstatning»

Hovedregelen i norsk erstatningsrett er at skadelidte skal tilkjennes full erstatning for det økonomiske tapet skaden påfører denne. For utgiftserstatning ved personskader er dette kasuistisk kommet til uttrykk i skl. § 3-1 første ledd, og det er lagt til grunn i lovens forarbeider.²³ Prinsippet er også fremhevet i rettspraksis, og innholdet har blitt nærmere angitt i Rt. 1993 s. 1524, «Ølberg-dommen», hvor Høyesterett uttaler:

«Slik jeg ser det, må siktemålet være at skadelidte skal ha en erstatning som må antas ikke å ville stille ham dårligere i fremtiden enn om han hadde beholdt sin fulle arbeidskraft. Selv om en kan si at begrepet «full erstatning» først og fremst er et juridisk, ikke et eksakt økonomisk begrep, og at utmåling nødvendigvis må skje skjønnsmessig, er kjernen i erstatningsretten at skadelidte ikke skal komme økonomisk dårligere ut med skaden enn om denne ikke var inntruffet» (s. 1532).

Kjernen i erstatningsretten er dermed at den tilkjente erstatningen skal gi full dekning for det konkrete og individuelle økonomiske tapet som er påført den enkelte skadelidte. For å finne frem til det økonomiske tapet, skal tapsutmålingen baseres på en differansebetraktning hvor situasjonen med skaden sammenlignes med situasjonen slik den ville vært uten skaden.²⁴ For at erstatningen skal kompensere for skaden, må skadelidte stilles økonomisk som om skaden ikke hadde skjedd.

---

²² Se blant annet Rt. 2006 s. 684 (avsnitt 30) og Rt. 2009 s. 425, «Løff II» hvor det bemerkes at «i skadebotretten (er) som utgangspunkt tidspunktet for dommen eller avtalen som avslutter skadebotoppgjøret» (avsnitt 29).

²³ Innst. E. (1971) s. 38-39, 46, 49 og 54, samt Ot.prp. nr. 4 (1972-1973) s. 33.

²⁴ Om differanselæren se for eksempel Engstrøm (2010) s. 100, Hagstrøm (2015) s. 491 og Rt. 2005 s. 65, «KILE-dommen», hvor det legges til grunn at det ikke finnes rettspraksis som fraviker «det erstatningsrettslige utgangspunkt at spørsmålet om det foreligger økonomisk tap skal vurderes ut fra en differansebetraktning» (avsnitt 45).

Ettersom norsk rett skal gjelde for erstatningsutmålingen, og da prinsippet om en full erstatning er den bærende grunnregel ved utmålingen av erstatning ved personskader, taler det med tyngde for at prinsippet også må gjelde for besøkende skadelidte. I NOU 2011: 16 er dette utgangspunktet kommet klart til uttrykk når det uttales at:

«(f)or besøkende skadelidte vil, som for alminnelige norske skadelidte, utmålingens overordnede siktemål være å sikre full erstatning. Full kompensasjon for personskade for personer uten varig opphold i Norge vil kunne være en annen sum enn den som må legges til grunn for personer som skal fortsette å bo i Norge» (s. 78-79).

At erstatningen for personer uten varig opphold i Norge kan bli en annen enn for personer som skal fortsette å bo i Norge, viser at vurderingen av hva som er full erstatning må foretas ut i fra hva som fremstår som mest sannsynlig bosted for skadelidte på utmålings- eller domstidspunktet. Det er på en slik måte det individuelle og konkrete økonomiske tapet kan dekkes fullt ut, noe som er en viktig del av innholdet i reparasjonstanken som legislativt hensyn bak utmålingsreglene i personskadesakene.²⁵ Ved å bygge på den skadelidtes økonomiske tap i bostedslandet er det mulig å gjenopprette tapet for den skade som er voldt.

NPE og PSN viser i samtlige av sakene at det ved erstatningsutmålingen gjelder et prinsipp og full erstatning, og det må skje en individuell og konkret vurdering i den enkelte sak. En praksis som legger til grunn norske erstatningsnivåer og offentlige ytelser uavhengig av de faktiske og økonomiske forholdene i bostedslandet fremstår i strid med vurderingstema for hva som regnes som full erstatning. I saken hvor skadelidte flyttet til England, legger PSN imidlertid vekt på at pasienten «mest sannsynlig vil få mer for pengene i England enn i Norge», da lønns- og kostnadsnivået er lavere der. Med dette tar PSN for noen sider av saken hensyn til de individuelle forhold, mens det for andre sider er helt uten betydning.

Prinsippet om full erstatning må imidlertid ses i sammenheng med andre utmålingsprinsipper.

---

²⁵ Se Nygaard (2007) s. 70-71.

3.2.3 Utgiftene må være «nødvendige og rimelige»

Prinsippet om full erstatning setter et viktig utgangspunkt om at erstatningen skal dekke skadelidtes individuelle tap, og at dette må vurderes ut ifra hva som er mest sannsynlig når det gjelder bosted og andre økonomiske forhold. Prinsippet om full erstatning må imidlertid suppleres med de skjønsmessige kriterier «nødvendig og rimelig».

Dette er fastlagt i skadeserstatningslovens forarbeider,²⁶ og er således uttrykkelig angitt i Rt. 1993 s. 1547, «Skoland-dommen». Saken gjaldt et erstatningskrav på 19 millioner kroner basert på å bli satt i stand til å finansiere utgifter til heldøgns omsorg i egen bolig. Høyesterett uttalte at et krav på erstatning for utgifter er begrenset til det som må anses «nødvendig og rimelig».²⁷

For at utgiftene skal anses som «nødvendige og rimelige» må utgiftene for det første være forårsaket av ansvarshendelsen.²⁸ For det andre inkorporerer begrepene en tapsbegrensningsplikt, som blant annet innebærer en plikt til å uttømme offentlige ytelser.²⁹ For det tredje rommer begrepene «nødvendig og rimelig» en behovsstandard som må ses i sammenheng med velferdsretten, se punkt 3.3.1. Disse begrepene går dermed på hvor langt den skadelidte har erstatningsrettslig vern, og kan dermed ses på som en konkretisering av utmålingsnormen for hva som skal regnes som full erstatning. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 3.3.

3.2.4 Fradrag for fordel - supplementsprinsippet

Ved erstatningsutmålingen er det ikke bare tap som får betydning. Hvis skaden har medført økonomiske fordeler, herunder en berikelse for den skadelidte, skal disse fordelene gå til fradrag i erstatningsutmålingen. Det er nemlig «et allment prinsipp at det ved utmålingen av

---

²⁶ Innst. E. (1971) s. 53.

²⁷ Førstvoterende uttaler «(a)t et krav på erstatning for utgifter er begrenset til det som må anses nødvendig og rimelig, er et alminnelig anerkjent synspunkt som har vært fulgt i praksis ved tilkjennelse av erstatning for utgifter generelt sett» (s. 1558).

²⁸ Kjelland (2016) s. 348.

²⁹ Dette er fastlagt i Rt. 2003 s. 1358, «Psykolog-dommen», slik: «Skadelidte har en generell plikt til å begrense sitt tap. Det må følge av dette at han så langt som mulig, benytter offentlige - refusjonsberettigede - helsetilbud (avsnitt 44).

erstatning som utgangspunkt skal gjøres fradrag for fordeler som skadelidte oppnår».³⁰ Den skadelidte skal ikke «tjene på skaden».

Prinsippet om at det skal gjøres fradrag for fordeler (compensatio lucri cum damno), kan dermed også ses på som en presisering av prinsippet om full erstatning. Det er et «grunnleggende prinsipp om at skadevolder skal erstatte det fulle tap, men heller ikke mer».³¹

I personskadesakene har skl. § 3-1 tredje ledd regler om at det ved erstatningsutmålingen blant annet skal gjøres fradrag for offentlige ytelser i den erstatningen som skadevolderen plikter å betale til den skadelidte etter bestemmelsens første ledd. Bestemmelsen lyder slik:

«Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for lønn under sykdom og liknende ytelser, trygdeytelser, ytelser fra pensjonsordning i arbeidsforhold eller yrke og for forsikringsytelser i den utrekning den erstatningsansvarlige har betalt premien».

Prinsippet kan også uttrykkes slik at erstatningen for personskader skal utgjøre et supplement til de offentlige ytelsene.³² Tanken er at de offentlige ytelsene er det primære og kan sies å ligge «i bunnen» av oppgjøret. «Rimelige og nødvendige» utgifter som ikke dekkes av det offentlige må skadevolder erstatte fullt ut etter skl. §3-1 første ledd.

Supplementsprinsippet er således klart fastlagt i lovens forarbeider,³³ og i rettspraksis. I Rt. 1993 s. 157, «Skoland-dommen» er prinsippet kommet til uttrykk slik:

«Hvilke utgifter som vil være nødvendige og rimelige, må da - slik jeg ser det - vurderes i forhold til prinsippet om at erstatningen skal være et supplement til de offentlige ytelser» (s. 1559).³⁴

---

³⁰ Se Rt. 2013 s. 116 (s. 58). Se også Rt. 1981 s. 138, «Sevaldsen-dommen» hvor det presiseres at «(d)et er et gjennomgående prinsipp i erstatningsretten at reduserte utgifter på grunn av skaden er en fradragspost ved erstatningsberegningen» (s. 145).

³¹ Se Rt. 2012 s. 1515 (avsnitt 31).

³² Begge perspektiver har samme innhold, hvilken uttrykksmåte som brukes er uten betydning. Om dette se Lødrup (2009) s. 470.

³³ Se Ot.prp. nr. 4 (1972-1973) s. 16 hvor det vises til at «erstatningens oppgave ved personskade og forsørgertap bør være å supplere andre ytelser som den erstatningsberettigede får i anledning av skaden. Det beløp som tilkjennes i erstatning, skal sammen med de øvrige ytelser som det skal tas eller kan tas hensyn til (gjøres fradrag for), utgjøre erstatningen for det økonomiske tap».

³⁴ Dette er fulgt opp i senere rettsavgjørelser av Høyesterett. Se blant annet Rt. 1996 s. 958, «Stokstad-dommen» hvor førstvoterende uttaler at «erstatningen skal være et supplement til de offentlige ytelser» (s. 1976) og Rt. 2009 s. 425, «Løff II» hvor det presiseres at pleie- og omsorgserstatningen skal vere eit supplement til offentlege ytingar» (avsnitt 53).

Ved utmålingen av erstatning ved personskader etter norsk rett er det dermed en nær sammenheng mellom erstatningsretten og velferdsretten. I det følgende er det naturlig å si noe nærmere om de norske velferdsytelsene, herunder omfang- og funksjon, behovsstandarden og hvordan de påvirker erstatningsnivået og skadevolders ansvar i personskadesakene. En slik fremstilling er sentralt for å forstå hvorfor de besøkende skadelidte kommer i en særstilling.

3.3 Samspillet mellom erstatningsretten og velferdsretten

3.3.1 De norske velferdsytelsene og behovsstandarden

Den skadelidte vil ha krav på rekke ytelser fra det offentlige i Norge i personskadesakene.

Ytelsene etter folketrygdloven³⁵ kapittel 5 er sentrale. Dette omfatter blant annet ytelser til medisiner, legehjelp, tannlegehjelp, psykologhjelp, fysioterapi og kiropraktor. Det samme gjelder ytelser fra folketrygden i form av grunnstønad og hjelpestønad, jf. ftrl. §§ 6-3 og 6-4. Den skadelidte vil dessuten ha krav på ytelser i sin bostedskommune etter helse- og sosiallovgivningen.³⁶ Kommunen har blant annet ansvar for å tilby helsetjenester i hjemmet, personlig assistanse, plass i institusjon og andre tiltak til omsorg- og pleie, jf. hol. § 3-2.

Retten til de offentlige ytelsene er uavhengig av om det har skjedd en skade i erstatningsrettslig sammenheng, og den skadelidte har dermed krav på ytelsene uansett årsak til skaden.³⁷ Det er trygdeverket og kommunene som avgjør arten og omfanget av ytelsene etter lovverket. De offentlige ytelsene vil dermed helt eller delvis vil kunne ha samme dekningsområde som erstatningen, jf. hva som omfattes av «utgifter» som kan kreves erstattet etter skl. § 3-1 første ledd.

Dette er bakgrunnen for at skl. § 3-1 tredje ledd inneholder en bestemmelse om at «trygdeytelser» skal gå til fradrag krone for krone i erstatningsutmålingen så lenge ytelsene har til formål å dekke samme behov som erstatningen.³⁸ Prinsippet gjelder ikke bare for

---

³⁵ Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd.

³⁶ Se Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids og velferdsforvaltningen og Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse – og omsorgstjenester m.m.

³⁷ Se om dette Nygaard (2007) s. 31-32.

³⁸ Det gjelder et krav om kompensasjonsrelevans, som innebærer at de offentlige ytelsene må ta sikte på å kompensere for den samme skaden som erstatningen det gjøres fradrag i. Nærmere om kravet om kompensasjonsrelevans se Nygaard (2007) s. 35-37.

ytelser etter folketrygdloven, men også for ytelser den skadelidte mottar av kommunale ordninger etter helse- og sosiallovgivningen.³⁹

Uttrykkene «nødvendig og rimelig» brukes både i erstatningsretten og i velferdsretten som et mål på de utgifter den skadelidte kan kreve kompensert.⁴⁰ Det reiser spørsmål om behovsstandarden er den samme for de to rettsområdene, ettersom det vil påvirke nivået på erstatningen: desto flere utgifter som anses «nødvendige og rimelige» i velferdsretten, desto mindre erstatning vil den skadelidte ha krav på. I praksis er det oppsatt et skille mellom ulike typer utgifter, avhengig av hva utgiftene har til formål å dekke.

Når det gjelder ytelser med rent medisinsk siktemål, herunder rene pleiebehov, er det lagt til grunn at nivået i erstatningsretten og velferdsretten er det samme, jf. Rt. 1993, s. 1547, «Skoland-dommen». Her presiserte Høyesterett at «...det offentlige tilbud må være utgangspunktet for hva som er rimelige og nødvendige utgifter som kan kreves dekket gjennom erstatningsretten» (s. 1559). Høyesterett anså tilbudet den skadelidte mottok på institusjon som tilfredsstillende ut fra helse- og sosiallovgivningen, og han fikk dermed ikke erstatning for å dekke utgiftene ved å kunne bo hjemme.⁴¹ Ved at behovsstandarden er den samme, kan den skadelidte som hovedregel kun kreve dekning til egenandeler.

I Rt. 1993 s. 1547, «Skoland-dommen» ble det imidlertid oppstilt en snever unntaksregel i de tilfeller hvor det foreligger «særegne omstendigheter» og der utgiftene står i «et rimelig forhold til det som kan oppnås gjennom en annen ordning enn det offentlige tilbud» (s. 1559). I Rt. 2003 s. 1358, «Psykolog-dommen» har Høyesterett presisert en situasjon som kan gi grunnlag for unntak selv ved dekning av medisinske behov. Her fikk de skadelidte erstattet utgifter til medisinsk relevant behandling som ikke var refusjonsberettiget i det offentlige

---

³⁹ Se Rt. 2003 s. 1601, «Regressavskjæringsdommen» (avsnitt 50) som henviser til Høyesteretts uttalelser i Rt. 1993 s. 1577, «Skoland-dommen». I sistnevnte dom kom Høyesterett til at kommunens ytelser til skadelidte i form av tilbud på kommunal institusjon, skulle likestilles med trygd å gå til fradrag i erstatningsutmålingen. Det er et grunnleggende prinsipp at «offentlige ytelser, som folketrygden, skal gå i fradrag i erstatningen ... Det må gjelde også når det er spørsmål om erstatning for utgifter» (s. 1558).

⁴⁰ Se blant annet hol. § 3-1 som forplikter kommunen å tilby «nødvendige» helse og omsorgstjenester.

⁴¹ Dette utgangspunktet er bekreftet i senere rettsavgjørelser. Se førstvoterendes uttalelser i Rt. 2002 s. 1436, «Bråtane-dommen»: «I Skolanddommen er uttalt at ... det offentliges tilbud etter helse- og sosiallovgivningen vil være utgangspunktet her ... i Stokstaddommen er dette utgangspunktet utdypet ... I Rottdommen ble disse utgangspunktene bekreftet ... Etter min mening er det ikke grunn til å forlate det utgangspunktet for erstatningsutmålingen for fremtidige omsorgsutgifter som er kommet til uttrykk i de tre dommene» (s. 1441-1442).

helsevesenet, da det «offentlige tilbudet ikke var tilgjengelig» (avsnitt 44). Avgjørelsen illustrer at det er det reelle offentlige tilbudet som er avgjørende.

Når det gjelder dekning av utgifter til pleie- og omsorg, omfatter dette mer en rene pleiebehov.⁴² Dette gjelder sosialmedisinske ytelser til ekstern hjelp, herunder til forflytning, assistanse ved turer, egenomsorg og tilrettelegging som skal gjøre den skadelidte mer selvstendig, uavhengig og skape trivsel i hverdagen. For slike ytelser kan nivået for hva som er «nødvendig og rimelig» være høyere i erstatningsretten enn i velferdsretten, jf. for eksempel «Stokstad-dommen» hvor dette kom klart til uttrykk.⁴³

3.3.2 Velferdsretten - en ansvarsbegrensning for erstatningsretten

Som følge av at de offentlige ytelsene i Norge ligger på et høyt nivå, og når behovsstandarden lagt på vei er sammenfallende med erstatningsretten, innebærer det at selve erstatningsnivået er lavt sammenlignet med andre europeiske land som England, Tyskland,⁴⁴ og i USA.

Fradragsreglene og supplementsprinsippet regulerer imidlertid kun forholdet mellom den skadelidte og skadevolder: den skadelidte skal ikke kunne kreve dobbel dekning. Reglene sier ikke noe om skadevolders ansvar for det offentliges utgifter på grunn av skaden.

Hovedregelen i norsk rett er at den som dekker skadelidtes tap, trer inn i skadelidtes krav mot skadevolder og kan kreve regress av den ansvarlige skadevolder.⁴⁵

I skl. § 3-7 nr. 1 er det imidlertid fastslått at trygden ikke har regressrett for sine utbetalinger mot den erstatningsansvarlige skadevolder, med mindre skaden er voldt forsettlig. Dette innebærer at skadevolderen og dennes forsikringsselskap er beskyttet mot å måtte dekke det tap som trygden har erstattet.⁴⁶

---

⁴² Se for eksempel Kjelland (2016) s. 352.

⁴³ Se uttalelsen «Kommer man over til ytelser med sikte på å gi mer selvstendighet, uavhengighet og trivsel i hverdagen, mener jeg at det lettere kan bli tale om en noe høyere standard i erstatningsretten, altså slik at man dekker ytelser utover det som går inn under offentlige hjelpe- og stønadsordninger» (s. 966).

⁴⁴ For en sammenligning se for eksempel tabeller i McIntosh og Holmes (2003) s. 70 og 140. I NOU 2011: 16 s. 25 er dette noe personskadeerstatningsutvalget har pekt på som problematisk i forhold til å innføre standardiserte erstatningsordninger hvor det forutsettes at den skadelidte mottar norske velferdsytelser.

⁴⁵ Se for eksempel Rt. 1986 s. 381 (s. 384) med henvisninger til tidligere rettspraksis.

⁴⁶ På to områder er imidlertid folketrygden refusjonsberettiget, om dette se Jerstad (1993) s. 326-327. Dette gjelder for det første for trygdeutgifter ved trafikkskade, som finansieres av motorvogneiere gjennom en særskilt premie til folketrygden, jf. ftrl § 23-7. For det andre er folketrygden refusjonsberettiget for trygdeutgifter ved

Spørsmålet om kommunene har regress for sine ytelser etter helse- og sosiallovgivningen, ble tatt opp i Rt. 2003 s. 1601, «Regressavskjæringsdommen». En kvinne pådro seg som følge av en trafikkulykke en omfattende hjerneskade som gjorde henne fullstendig hjelpetrengende til alle dagligdagse gjøremål. Kvinnen var 30 år da ulykken fant sted, og det ble lagt til grunn at kommunen ville ha påførte og fremtidige utgifter til omsorg- og pleie med et beløp opp imot 30 millioner kroner. Kommunen fremsatte et regresskrav mot den skadevoldende motorvogns trafikksikringsselskap for disse utgiftene. Høyesterett kom på ulovfestet grunnlag til at kommunen ikke kunne kreve regress av trafikksikringsselskapet. Betydelige deler av det økonomiske tapet blir dermed liggende hos den skadelidtes bostedskommune i disse sakene. Er skadelidte barn på utmålingstidspunktet med behov for omfattende pleie- og omsorg for et helt livsløp, vil det være meget kostnadskrevenende.

Det er dermed det norske erstatnings- og velferdssystemet som fordeler borgernes erstatningsmessige tap på alle borgere («distributive justice»), blant annet gjennom trygdebetalinger og på andre måter. Hadde det ikke vært slik, ville skadevolder eller dennes forsikringsselskap blitt ansvarlig for store erstatningssummer i de alvorlige personskadesakene når man ser på hva det offentlige i Norge dekker. Et slikt system, som også finnes i flere av de nordiske landene, er ikke i samsvar med løsningene ellers i Europa. Her er det vanlig at det økonomiske tapet i større grad må dekkes av den ansvarlige skadevolder eller dennes forsikringsselskap for den skade som forvoldes («corrective justice»)⁴⁷. De ulike finansieringssystemene av personskadesakene medfører at besøkende skadelidte kommer i en særstilling i relasjon til utmålingsspørsmålene.

3.3.3 Krav om å være «bosatt» i Norge for å motta norske velferdsytelser

De besøkende skadelidte vil normalt ikke ha krav på norske velferdsytelser da de ikke oppfyller tilknytningsvilkårene i trygdeloven og helse- og sosiallovgivningen.

---

yrkesskade og yrkessykdom, finansiert av arbeidsgivere gjennom premien for yrkesskadeforsikring, jf. ftrl. § 23-8.

⁴⁷ Se om dette Askeland (2004) s. 60 og oversikten i SOU 2002: 1 s. 291-300 for løsningene ellers i Europa. Om begrepene distributive/ corrective justice se for eksempel Keating (2000) s. 193-224.

Dette gjelder særlig kravet om å være «bosatt i Norge», jf. ftrl. § 2-1. I bestemmelsens annet ledd er det presisert at som bosatt i Norge regnes «den som oppholder seg i Norge, når oppholdet er ment å vare eller har vart i minst 12 måneder».

Den som skader seg på ferie i Norge vil klart nok ikke oppfylle dette vilkåret. Ved skader som inntreffer under midlertidig opphold i Norge, vil imidlertid den skadelidte ofte vært pliktig medlem i den norske folketrygden der kravet om bosetting i § 2-1 er oppfylt, og for den som er i arbeid i annens tjeneste i Norge, jf. § 2-3. Men medlemskapet og rettighetene etter loven vil opphøre når den skadelidte flytter hjem, eller når arbeidsforholdet i Norge opphører, jf. § 2-14.

For norske statsborgere som er utstasjonert til utlandet, vil medlemskapet og rettighetene i den norske folketrygden som hovedregel opphøre når oppholdet skal vare lenger enn 12 måneder, jf. §§ 2-1 og 2-14. Der Norge har inngått trygdeavtale med bostedslandet til den skadelidte, vil den skadelidte ha krav på ytelser fra det offentlige i bostedslandet, og som hovedregel ikke fra den norske folketrygden.⁴⁸

Etter hol. §3-1 og sotjl. § 3 har kommunen ansvar for å yte tjenester etter loven for «personer som oppholder seg i kommunen». Lovens ordlyd stiller ingen krav om at personen har fast bosted i kommunen eller fast oppholdssted. Ansvarer omfatter således også de som er på ferie, gjennomreisende eller av annen grunn oppholder seg kortvarig i kommunen.⁴⁹ Kommunen vil dermed ha et visst ansvar så lenge den skadelidte oppholder seg i kommunen, men selvsagt ikke når den skadelidte flytter fra Norge.

De som blir utsatt for personskader i Norge, vil følgelig i de fleste tilfeller ikke ha krav på norske velferdsytelser i bostedslandet.

Dersom praksisen fra NPE og PSN skal følges vil det innebære at skadelidte som ikke- eller i svært liten grad mottar offentlige ytelser i bostedslandet kommer dårlig ut, mens skadelidte med høyere offentlige stønadsordninger enn Norge kommer godt ut. I England og i USA vil

---

⁴⁸ Se Europaparlamentets- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 artikkel 4 som skal sikre alle medlemstatenes statsborgere og deres stønadsberettigede familiemedlemmer likebehandling i forhold til de enkelte medlemsstaters lovgivning.

⁴⁹ Kjellebold (2012) note 8.

det som nevnt i svært liten grad ytes offentlig støtte til pleie- og omsorg, slik at den skadelidte ikke vil få dekket sitt økonomiske tap om de norske erstatningsnivåer og offentlige ytelser legges til grunn. Motsatt vil en skadelidte med bosted i Danmark få utbetalt en erstatning uten å ha noe økonomisk tap, da utgifter til pleie- og omsorg ytes av det offentlige fullt ut, noe som nærmest vil medføre en urettmessig berikelse. En slik praksis vil heller ikke i tilstrekkelig grad ta hensyn til ulik inntekts- og levestandard i bostedslandet.

Prinsippet som er lagt til grunn i NPE og i PSN fremstår dermed å være i strid med det grunnleggende prinsippet om full individuell erstatning og reparasjonshensynet som legislativ hensyn bak utmålingsreglene. Prinsippet om at offentlige ytelser skal gå til fradrag i erstatningsutmålingen, og at utgiftene må være «nødvendige og rimelige» skal bidra til å konkretisere og presisere utmålingsnormen for hva som skal regnes som full erstatning. Disse må derfor fortolkes og anvendes under hensyn til at den skadelidte skal motta full erstatning, som er et overordnet prinsipp ved erstatningsutmålingen.

NPE og PSN sin løsning vil imidlertid tilnærmet innebære en standardisering av en erstatningspost som skal dekke det individuelle tapet, herunder gi den skadelidte et så fullverdig liv som mulig med skaden. For å oppnå denne målsettingen er det en forutsetning at erstatningsutmålingen baserer seg på det mest sannsynlige hva gjelder bosted og offentlige ytelser. Praksisen fremstår dermed i utgangspunktet i strid med de grunnleggende norske utmålingsprinsipper.

Det neste kapittelet vil ta for seg hvordan problemet er løst i relaterte typetilfeller.

4 Relaterte typetilfeller hvor skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser

4.1 Innledning

For spørsmålet om hvordan norske rett ved erstatningsutmålingen skal forholde seg til at den skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser har vi noe rettspraksis, samt forarbeidsuttalelser som kan gi en viss veiledning. Eksemplene knytter seg ikke konkret til erstatning for utgifter til pleie- og omsorg, men de kan likevel gi veiledning for hvordan utmålingsreglene og de grunnleggende utmålingsprinsippene skal forstås.

4.2 Rt. 1997 s. 390, «Jørgensen-dommen» - tap av forsørger

Saken gjaldt et dansk ektefellepar ble utsatt for en trafikkulykke, hvor den ene ektefellen omkom. Ektefellene hadde da ulykken skjedde bopel og arbeid i Norge, og den gjenlevende ektefelle og deres felles barn flyttet nokså snart etter ulykken tilbake til Danmark. I Danmark mottok den gjenlevende ektefellen danske trygdeytelser og bostøtte da hun hadde omsorg for barna alene. Spørsmålet i saken var om og eventuelt hvordan det skulle gjøres fradrag for danske offentlige ytelser ved utmåling av erstatning til barn for tap av forsørger etter skl. § 3-4 annet ledd jf. § 3-1 tredje ledd.

For spørsmålet om det skulle gjøres fradrag for utenlandske trygdeytelser tar førstvoterende «stilling til anvendelsen av skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd for norske trygdeytelser som det sammenlignes med» (s. 395). Høyesterett finner at de norske trygdeytelser som det sammenlignes med ville gått til fradrag etter bestemmelsen (s. 398-399).

Høyesterett tar dernest stilling til «spørsmålet om skadeserstatningsloven § 3-1 tredje ledd første punktum kan få anvendelse på utenlandske trygdeytelser» (s. 399). Spørsmålet er om de danske trygdeytelsene helt ut må likestilles med norske ytelser slik at de går til fradrag krone

for krone etter første punktum,⁵⁰ eller om det skal skje et skjønnsmessig fradrag etter annet punktum. Når det gjelder bestemmelsen om fradrag krone for krone peker førstvoterende på at «(f)orarbeidene til bestemmelsene i skadeserstatningsloven kapittel 3 tyder på at man hadde for øye norske trygdeytelser» (s. 400). Videre vises det til at reelle hensyn taler mot en likestilling da det kan være «vanskelig å få fullstendige opplysninger om utenlandske ordninger». Det legges til grunn at spørsmålet om fradrag bør behandles etter annet punktum, likevel slik at det gjøres fullt fradrag for de danske trygdeytelser som tilsvarer norske ordninger som gir grunnlag for fradrag krone for krone.

En dommer mente imidlertid at regelen om fradrag krone for krone også måtte gjelde for utenlandske trygdeytelser. Som støtte for sitt synspunkt vises det til uttalelser i forarbeidene om «at erstatningens oppgave ved personskade og forsørgertap bør være å supplere andre ytelser som den erstatningsberettigede får i anledning av skaden» (s. 402). På denne bakgrunn fant dommeren det vanskelig å se at det forelå hensyn som skulle tilsi at utenlandske trygdeytelser skulle stå i en annen stilling enn norske trygdeytelser. Høyesterett var imidlertid enige i resultatet, uenigheten knyttet seg bare til hjemmelen for fradraget.

Dommen er interessant da den omhandler hvordan erstatningen skal fastsettes der de etterlatte ikke mottar norske offentlige ytelser. Etter ulykken flyttet familien til Danmark, og ville følgelig ikke ha rett på norske offentlige ytelser. Spørsmålet for Høyesterett er da hvilke offentlige ytelser de etterlatte mottar i bostedslandet og det er disse ytelsene som går til fradrag i erstatningsutmålingen.

Det viser at for de erstatningsposter hvor det skal skje en individuell erstatningsutmåling må denne basere seg på de faktiske og økonomiske forhold til de etterlatte slik de er på utmålingstidspunktet, nemlig i Danmark. Ved å gjøre fradrag for de offentlige ytelser de etterlatte faktisk mottar, vil erstatningen sammen med de offentlige ytelsene sikre de etterlatte full erstatning. Dette er i samsvar med de rettslige utgangspunkter som er fastlagt i kapittel 3. I likhet med erstatning for utgifter til omsorg- og pleie, skal forsørgertapserstatningen dekke det individuelle økonomiske tapet, og prinsippet om full erstatning gjelder her på lik måte.⁵¹

---

⁵⁰ Se Nygaard (2007) s. 32 om at trygdeytelser går til fradrag krone for krone.

⁵¹ Se Rt. 1998 s. 639, «Bastrup-dommen» hvor en kvinne omkom i en trafikkulykke og etterlot seg mann og barn. Førstvoterende uttalte at «(d)en forsørgende har krav på erstatning for sitt fulle forsørgertap ... Det er det individuelle forsørgertap som skal erstattes etter skadeserstatningsloven § 3-4» (s. 645).

Også her kommer differansebetraktninger inn da målet er å finne frem til den sannsynlige reduksjonen i de etterlattes levestandard som forsørgelsen representerte.⁵² Videre gjelder fradragsregelen i skl. § 3-1 tredje ledd tilsvarende, jf. § 3-4 tredje ledd annet punktum.

Rt. 1997 s. 390, «Jørgensen-dommen» setter dermed et viktig utgangspunkt om at det er de offentlige ytelsene de etterlatte/ skadelidte mottar i bostedslandet som skal gå til fradrag eller ligge «i bunnen» av erstatningsoppgjøret så lenge de er kompensasjonsrelevante.

4.3 LB-2010-136899 - behandlingsutgifter

Dette er en straffesak der den tiltalte ble dømt for å ha utnyttet to kenyanske kvinner i en sårbar situasjon. Den tiltalte innledet ved forskjellige anledning et forhold til de to kvinnene i Kenya, og ba dem om å bli med til Norge hvor de straffbare handlingene fant sted. Kvinnene fremsatte erstatningskrav mot den tiltalte, blant annet for fremtidige utgifter til behandling hos psykolog. Den ene kvinnen fikk medhold i sitt erstatningskrav.

Ved erstatningsutmålingen ble det lagt til grunn at kvinnen etter et fire års midlertidig opphold i Norge mest sannsynlig ville reise tilbake til Kenya å søke terapeutisk behandling der. Da det ville være vanskelig å fastlegge hvor lang tid en slik behandling ville vare og hva det ville koste der, foretok lagmannsretten en skjønnsmessig vurdering av erstatningen, og uttalte:

«Hadde hun vært fast bosatt i Norge, ville erstatningen som utgangspunkt ha vært begrenset til egenandelstaket, men det er ikke holdepunkter for å anta at hun vil komme unn under en tilsvarende ordning i hjemlandet».

Erstatningen ble etter en skjønnsmessig vurdering satt til 25 000 kroner.

Avgjørelsen er et eksempel på en sak hvor det var grunn til å anta at den skadelidte ikke ville motta offentlige ytelser til å dekke medisinske utgifter i det hele tatt i hjemlandet. Retten viser til at kvinnen ville fått dekket utgiftene til behandling av det offentlige i Norge om hun hadde vært bosatt her, men at dette ikke kunne legges til grunn da kvinnen mest sannsynlig ville

---

⁵² Se Lødrup (2009) s. 532.

reise tilbake til hjemlandet. Da det ikke var grunnlag for å anta at kvinnen vil komme under en tilsvarende ordninger i hjemlandet, utmåler lagmannsretten erstatningen skjønnsmessig ut ifra hva som er mest sannsynlig både når det gjelder behandlingstid og hva slike behandling vil koste i hjemlandet.

Også denne dommen bygger på at det må foretas en individuell vurdering av den enkelte skadelidte, og at erstatningsutmålingen derfor må basere seg på en konkret vurdering av hva som er mest sannsynlig for den skadelidte. Er det ikke grunnlag for å anta at den skadelidte vil motta offentlige ytelser til å dekke utgiftene i hjemlandet, må skadevolder dekke utgiftene fullt ut. Dette er i samsvar med Rt. 2003 s. 1358, «Psykolog-dommen». Her ble det lagt til grunn at skadevolder må dekke det økonomiske tapet fullt ut der det offentlige tilbudet ikke er tilgjengelig, selv om det gjaldt dekning av medisinske utgifter.

Det fremkommer av dommen at de sakkyndige har anslått at ukentlig psykologisk behandling i det private markedet i Norge ville kostet mellom 75 000 og 90 000 per år. Når retten fastsatte erstatningen til kun 25 000 kroner, er det grunn til å anta at dette har sammenheng med at leveforholdene og kostnadene med å kjøpe behandling i Kenya ligger på et vesentlig lavere nivå sammenlignet med i Norge. At det er det økonomiske tapet den skadelidte faktisk har som skal dekkes, er i samsvar med prinsippet om at den skadelidte skal få dekket sitt økonomiske tap fullt ut, verken mer eller mindre. Det er nettotapet som skal erstattes.

4.4 NOU 2011:16 - inntektstapserstatning

NOU 2011:16 inneholder forslag til lovbestemmelser som standardiserer reglene om utmåling av erstatning ved personskader i større grad enn tidligere. I denne sammenheng er det lagt frem forslag til en generell unntaksregel og en særskilt unntaksregel fra standardiseringsordningene for inntektstap rettet mot de tilfeller der den skadelidte ikke har varig opphold i Norge.⁵³ Denne persongruppen defineres som «besøkende skadelidte».

Selv om forslaget omhandler adgangen til å gjøre unntak fra en standardisert erstatningsutmåling, vil de prinsipper og hensyn som er fremhevet av utvalget ha generell

---

⁵³ Se NOU 2011: 16 kapitlene 4.10, 4.11 og 5.6.6.

rekkevidde også der det skal skje en individuell utmåling. Jeg ser først på bakgrunnen til hvorfor utvalget foreslo en særskilt unntaksregel fra standardiseringsordningen.

Forslaget til en mer utbredt standardiseringen av erstatningsutmålingen ved personskader ble ifølge utvalget «laget med norske forhold som rammeverk og forutsetninger for utregninger av hva som er tilnærmet full erstatning (og) i høy grad basert på norske forhold både hva gjelder levekostnader og innbaking av kompensasjonsrelevante ytelser» (s. 80).

Premissene for reglene vil ifølge utvalget i slike tilfeller kunne svikte for de besøkende skadelidte når det ses hen til forholdene i bostedslandet, og i denne sammenheng uttales det at:

«(h)er får det særlig betydning at besøkende vil motta andre - og kanskje lavere - ytelser fra det offentlige i sitt hjemland enn ytelsene fra den norske folketrygden. Videre kan inntektsnivå og levekostnader være nokså forskjellige fra det som gjelder under norske forhold» (s. 79).

Et standardisert erstatningsbeløp kan dermed gi personer uten varig opphold i Norge både mindre eller mer av hva som tilnærmet regnes som full erstatning. Utvalget uttaler eksplisitt at «(f)or besøkende skadelidte, vil som for alminnelige norske skadelidte, utmålingens overordnede siktemål være å sikre full erstatning» (s.79).

Ut fra et ønske om en standardiseringsordning som i høyest mulig grad sikrer målsettingen om full erstatning uansett hvilket land vedkommende kommer fra, foreslo utvalget en særskilt unntaksregel for inntektstapserserstatning.⁵⁴ Denne skulle gi domstolene adgang til å tilpasse erstatningsbeløpene der den skadelidte ikke har varig opphold i Norge, og der en anvendelse av de standardiserte reglene vil medføre et åpenbart urimelig resultat.

Det som er interessant er at det er det økonomiske resultatet som følger av de standardiserte reglene, når disse sammenholdes med forholdene i den skadelidtes hjemland, som begrunner

---

⁵⁴ Se lovtekstutkast § 3-5 femte ledd: «Har skadelidte ingen tilknytning som nevnt i annet ledd, eller leder reglene i første og annet ledd til et økonomisk resultat som er åpenbart urimelig jf. § 3-9, skal erstatningen fastsettes med utgangspunkt i skadelidtes antatte gjennomsnittlige inntektsnivå uten skaden de nærmeste årene etter konstateringstidspunktet. Erstatningen skal utmåles etter tabeller fastsatt i forskrift med mindre særlige grunner taler for en skjønsmessig utmåling. Hvor det vil være åpenbart urimelig å ta utgangspunkt i årsinntekten etter første ledd for hele tapsperioden, kan det tas utgangspunkt i annen årsinntekt for en del av perioden».

unntaksregelen. Dersom de standardiserte satsene innebærer en vesentlig under- eller overkompensasjon av den skadelidte, legges det opp til at erstatningsutmålingen må løses etter de alminnelige regler. Det vises da til at erstatningsutmålingen skal knytte seg opp til økonomiske betraktninger om den utenlandske statsborgers inntektsforhold og sosialforsikringsdekning i bostedslandet.

Selv om en premiss for standardiseringsforslaget var at det skulle innebære en «vid standardisering»,⁵⁵ fant utvalget, tross faren for å undergrave standardiseringsordningen, grunn til å foreslå en unntaksregel for besøkende skadelidte. Det viser at prinsippet om full erstatning står sterkt og har herunder sammenhengen med den norske erstatningsrettens grunnhensyn om gjenopprettelse (reparasjon). Behovet for en unntaksregel der erstatningsordningen er standardisert, har ifølge utvalget også sammenheng med Norges EØS- rettslige forpliktelser, som vil bli nærmere drøftet i kapittel 5.

Selv om drøftelsene i særlig grad gjelder erstatning for inntektstap, har synspunktene overføringsverdi til problemstilling som gjelder erstatning for utgifter til pleie- og omsorg. Begge erstatningspostene gjelder erstatning for økonomisk tap hvor målsettingen for erstatningsutmålingen er å sikre den skadelidte full erstatning. Både når det gjelder inntektstap og utgifter skal de offentlige ytelser gå til fradrag i erstatningsutmålingen, jf. skl. § 3-1 tredje ledd. Det er mange av de samme prinsipper som gjelder.

Utvalget har dessuten pekt på at en eventuell innføring av standardiseringsutmåling av andre erstatningsposter enn inntektstap, også kan gi et behov for «særlige tilpasninger for besøkende skadelidte» (s. 80-81). I den sammenheng vises det til de tilfeller hvor det gis «svært lav eller ingen offentlig støtte til pleie og omsorg» i den skadelidtes bostedsland. I slike tilfeller legges det opp til at det bør skje en individuell utmåling etter de samme utgangspunkter som for inntektstapserstatning, med hjemmel i en generell unntakshjemmel.

Justis- og beredskapsdepartementet har fulgt opp utvalgets forslag,⁵⁶ og komiteen har lagt frem forslag til Stortinget om en særskilt unntaksregel i de nye reglene om inntektstapserstatning til barn,⁵⁷ se lovforslagets § 3-2 a niende ledd:

---

⁵⁵ Se NOUen kapittel 1.1 om oppnevning og mandat.

⁵⁶ Se Prop. 110 L (2014-2015).

⁵⁷ Se Innst. 50 L (2015-2016).

«Dersom den skadelidte ikke er medlem av folketrygden, jf. folketrygdloven kapittel 2, og bestemmelsene foran leder til et åpenbart urimelig resultat, kan erstatningen forhøyes eller reduseres i det omfang det finnes rimelig».

At det er lagt opp til en adgang til å gjøre unntak fra standardiserte satser hvor den skadelidte ikke mottar norske offentlige ytelser, viser at formålet med erstatningsretten i størst mulig grad er å dekke det økonomiske tapet til den enkelte skadelidte. Dette er en overordnet målsetting som gjelder uansett hvor den skadelidte bor.

De hensyn som er fremhevet bør også gi et signal til lovgiver om å innføre tilsvarende unntak fra de standardiserte yrkesskadeerstatningssatsene. I norsk rett har vi i dag på to områder standardiserte erstatningsutmålinger, for barn og for arbeidstakere ved yrkesskade, jf. skl. § 3-2a og forskrift om standardisert erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven.⁵⁸ Begge gjelder erstatning for økonomisk tap og er utformet etter norske rammer og forutsetninger for hva som er tilnærmet full erstatning. For å ivareta den overordnede målsetting om full erstatning, og av hensyn til konsekvens, bør det vurderes å innføre en adgang til å gjøre unntak fra de standardiserte satser også ved yrkesskader.

4.5 Vurdering av typetilfellene

Ut ifra de avgjørelsene og forarbeider som er gjennomgått, kan det trekkes ut noen retningslinjer for hvordan erstatningen skal fastsettes i de tilfeller hvor den skadelidte ikke mottar norske velferdsytelser.

Når det gjelder erstatning for tap av forsørger, inntektstap og utgifter, har disse erstatningspostene til felles at de skal dekke det økonomiske tapet til den enkelte skadelidte fullt ut. For å oppnå denne målsettingen har Høyesterett og lagmannsretten, samt personskadeerstatningsutvalget lagt til grunn at erstatningsutmålingen må basere seg på de faktiske, rettslige og økonomiske forhold tilknyttet den enkelte skadelidte på utmålingstidspunktet. Der den skadelidte skal bo i et annet land med andre eller ingen

---

⁵⁸ Forskrift 21. desember 1990 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring.

offentlige stønadsordninger, og gjerne annen inntekts- og levestandard, innebærer dette at det er disse forholdene som må legges til grunn for erstatningsutmålingen.

I de tilfeller hvor det knytter seg usikkerhet til hvor den skadelidte vil bo, illustrerer avgjørelsen fra lagmannsretten at vurderingen av hva som er full erstatning må foretas ut ifra hva som fremstår som mest sannsynlig for skadelidte på domstidspunktet.

En praksis som legger til grunn norske erstatningsnivåer og offentlige ytelser, er dermed også i strid med hvordan de norske utmålingsprinsipper har blitt forstått i autoritative rettskilder. I det neste kapitlet vil jeg imidlertid se på om tapsbegrensningsplikten kan tilsi en begrensning av prinsippet om full erstatning.

5 Tapsbegrensningsplikten

5.1 Problemstillingen

I de sakene hvor den skadelidte ikke har varig opphold i Norge, kan det stilles spørsmål om tapsbegrensningsplikten innebærer at den skadelidte må akseptere at norske offentlige ytelser legges til grunn for erstatningsoppgjøret.

5.1.1 Skadelidtes plikt til å uttømme offentlige ytelser

I erstatningsretten gjelder det et generelt prinsipp om at den skadelidte har en plikt til etter evne å begrense skadens omfang.⁵⁹ For utgifter ligger denne plikten innbakt i begrepene «nødvendig og rimelig» og det kreves at den skadelidte «... så langt som mulig, benytter offentlige - refusjonsberettigede - helsetilbud», jf. Rt. 2003 s. 1358, «Psykolog-dommen» (avsnitt 44).

Tapsbegrensningsplikten innebærer at de offentlige ytelsene går til fradrag eller ligger «i bunnen» ved erstatningsutmålingen selv om den skadelidte velger å avstå å ta imot ytelsene. Dette er i utgangspunktet et legitimt hensyn for å «begrense» prinsippet om full erstatning.⁶⁰

5.1.2 En erstatningsrettslig plikt til å bo i Norge?

I sakene fra NPE og PSN er det i sammenheng med standpunktet om at norske offentlige ytelser skal legges til grunn for erstatningsoppgjøret, lagt vekt på at familiene har tatt et «bevisst valg ved å flytte ... også med tanke på hva dette har å si for de offentlige ytelsene». Videre vises det til at den «(s)kadelidte har, innenfor det som med rimelighet kan forventes, en plikt til å innrette seg på en slik måte at tapet begrenses».⁶¹ Det kan dermed virke som det legges til grunn at tapsbegrensningsplikten strekker så langt at den skadelidte har en erstatningsrettslig plikt til å bli boende i Norge for å redusere det økonomiske ansvaret for skadevolder.

---

⁵⁹ Skadelidtes tapsbegrensningsplikt er i generell form kommet til uttrykk i skl. § 5-1 nr. 2.

⁶⁰ Se Nygaard (2007) s. 97-98.

⁶¹ Se blant annet PSN-2009-810.

En forutsetning for å legge til grunn en slik plikt må være at den skadelidte har rett til å oppholde seg i Norge i fremtiden og faktisk vil motta norske velferdsytelser, men frivillig bestemmer seg for å flytte. Dersom den skadelidte er på ferie i Norge eller oppholder seg i Norge som asylsøker eller flykning, vil det normalt ikke være forutsetninger for å legge til grunn en slik plikt.

I sakene fra NPE og PSN har imidlertid den skadelidte og familiene oppholdt seg i Norge midlertidig. I noen tilfeller har det gått nokså lang tid før familiene har flyttet fra Norge, opp imot fem år etter skaden skjedde. I andre tilfeller har familien hatt et kort midlertidig opphold uten å motta noen faste ytelser fra det offentlige, eksempelvis i saken fra NPE hvor familien flyttet tilbake til USA allerede to og en halv måned etter skaden. Disse forskjellene er ikke fremhevet eller lagt vekt på i noen retning, og det er ikke gjort noen vurderinger av om familiene vil ha rett til varig opphold i Norge.

Det er mulig at det er større grunn til å beskytte de som flytter innen relativt kort tid sammenlignet med de tilfeller hvor flytting skjer etter lang tid, og særlig hvor flytting finner sted etter det foreligger vedtak om ansvarsgrunnlag. I sak PSN-2014-0084 flyttet familien tilbake til USA 3 år etter skaden og 6 måneder etter at det forelå vedtak om at den skadelidte hadde krav på erstatning.

En praksis som legger til grunn norske offentlige ytelser vil imidlertid ikke nødvendigvis redusere det økonomiske ansvaret for skadevolder. I de tilfeller hvor den skadelidte kommer fra land med høyere erstatningsrelevante offentlige ytelser, eksempelvis Danmark, vil skadevolder måtte betale erstatning hvor den skadelidte ikke har noe økonomisk tap. I et slik tilfelle vil den skadelidte nettopp begrense tapet ved å flytte til hjemlandet. Tilsvarende vil gjelde der den skadelidte kommer fra et land med vesentlig lavere inntekts- og levestandard sammenlignet med i Norge.

I sammenheng med standpunktet om at familiene har tatt et «bevisst valg» ved å flytte fra Norge, har NPE og PSN også lagt vekt på hvilke planer familiene i utgangspunktet hadde da de kom til Norge.⁶² Se uttalelsen: «Vi legger til grunn at --- foreldre hadde til hensikt å bosette seg i Norge da de reiste hit før fødselen».

---

⁶² Se PSN-2013-0084 og NPE 2012-03855.

Planer om hvor man skal leve og bo vil kunne endres som følge av arbeidssituasjon, boligforhold, familiesituasjon, endringer i sivil status, økonomiske forhold, sosiale forhold, politiske forhold, og vil kunne endres fort som følge av dramatiske hendelser. Rt. 1997 s. 390, «Jørgensen-dommen» er et eksempel på at livssituasjonen kan endre seg der et familiemedlem dør i en alvorlig ulykke.

Ved de alvorlige personskader vil det tilsvarende kunne være gode grunner til et ønske om å flytte tilbake til hjemlandet sitt på grunn av sin tilknytning der. Man vil ofte ha familie i hjemlandet som vil kunne ta vare på den skadelidte og bidra med pleie- og omsorg. Ved å flytte tilbake til hjemlandet kan den skadelidte faktisk være med på å begrense tapet skaden har medført ved at familien i større grad kan ta vare på den skadelidte.

Når det gjelder rekkevidden av tapsbegrensningsplikten er denne i Rt. 2003 s. 1358, «Psykolog-dommen» presisert slik at den skadelidte «så langt som mulig» benytter seg av offentlige tilbud, og i skl. § 3-1 annet ledd om ervervstap er det avgjørende hva «som med rimelighet kan ventes» av skadelidte. Dette tilsier at tapsbegrensningsplikten ved personskader er mild, og det ligger en forutsetning i formuleringene om at ytelsene må være rimelig lett å få.⁶³ Avgjørende blir hva som kan kreves av den skadelidte innenfor rimelighetens grenser.

Det er på denne bakgrunn vanskelig å se at tapsbegrensningsplikten rekker så langt at den skadelidte har en erstatningsrettslig plikt til å bo i Norge. Fastlegging av en slik plikt vil også reise problemer i forhold til EU- rettens prinsipp om fri bevegelighet av personer og menneskerettighetene, se under.

---

⁶³ Se Nygaard (2007) s. 73.

5.2 Betydning av EU- rett og menneskerettigheter

5.2.1 Prinsippet om fri bevegelse av personer og diskrimineringsforbudet

For spørsmålet om det gjelder noen begrensninger i det grunnleggende prinsippet om full erstatning når skadelidte er statsborger i et annet EU eller EØS land, vil Norges EØS- rettslige forpliktelser legge visse føringer for tolkningen av hvilke forutsetninger som skal legges til grunn for erstatningsutmålingen.

Kjernen i EØS- avtalen er EU- rettens regler om de frie friheter og konkurranse.⁶⁴ Sentralt i denne sammenheng er regelen om fri bevegelse av personer, som skal sikre borgerne fri bevegelse og opphold i andre medlemsstater, herunder rett til å ta arbeid, jf. EØS- avtalens artikkel 28 følgende.⁶⁵

Dersom den skadelidte kommer fra et EU- land, eksempelvis England vil regelen om fri bevegelse av personer kunne bli utvannet som rettighet om den skadelidte skulle ha en erstatningsrettslig plikt til å bo i Norge. En slik løsning vil også reise særlige problemer i forhold til EU- rettens diskrimineringsforbud, jf. traktaten om den Europeiske Unions funksjonsmåte (TEUF) artikkel 18, jf. EØS- avtalens artikkel 4. Diskrimineringsforbudet er et grunnprinsipp i avtalen som har nær sammenheng med de fire friheter, og bestemmelsen slår fast at «enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet skal være forbudt innenfor denne avtales virkeområde».

I NOU 2011:16 er det særlig fremhevet at diskriminering kan være aktuelt dersom en turist eller arbeidstaker fra EØS- området mottar ytelser fra det offentlige på et lavere nivå i sitt hjemland enn ytelsene fra det offentlige i Norge (s. 162). En standardisert erstatningsordning som ikke tar hensyn til trygderettigheter i den skadelidtes bostedsland, vil da kunne utgjøre en forskjellsbehandling om vedkommende på bakgrunn av manglende medlemskap i norsk folketrygd får en lavere erstatning enn hva en nordmann ville fått basert på hva som utgjør full erstatning. Dette er ifølge utvalget en grunn som tilsier at det ved erstatningsutmålingen

---

⁶⁴ Se om dette Sejersted (2011) s. 86.

⁶⁵ Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) mv.

for denne gruppen må bygges mer på de individuelle økonomiske forhold knyttet til tryggedekning og leveforhold i skadelidtes bostedsland.

Overført til problemstilling vil en erstatningsutmåling som legger norske velferdsytelser til grunn ved utmåling av pleie- og omsorgsutgifter, tilnærmet innebære en standardisering av erstatningen. En slik ordning vil ifølge utvalget og departementet kunne stride imot EU-rettens diskrimineringsforbud, som ifølge rettspraksis fra EU-domstolen, har stor gjennomslagskraft. Diskrimineringsforbudet i EØS-avtalens artikkel 4 må tolkes i lys av EU-domstolens praksis.⁶⁶

En interessant avgjørelse fra EU-domstolen som legger vekt på diskrimineringsforbudet vedrørende erstatningsspørsmål, er sak 186/87 Cowan. Saken gjaldt en britisk turist som ble nektet voldsoffererstatning av franske myndigheter etter han ble slått ned på en metrostasjon i Paris. Den omstendighet at den skadelidte ble nektet erstatning fra en statlig ordning ble ansett diskriminerende av EU-domstolen da det ble lagt til grunn at en turist måtte ha krav på den samme beskyttelse mot angrep som franske statsborgere og personer bosatt i Frankrike.⁶⁷

Selv om dommen ikke sier noe om diskrimineringsforbudet når det gjelder selve erstatningsutmålingen, kan premissene gi noen føringer her. Når reglene om fri bevegelighet av personer gir medlemmene rett til å reise inn i en annen medlemsstat, legges det til grunn at disse har krav på lik beskyttelse som landets egne borgere. Det vil dermed utgjøre en forskjellbehandling om utenlandske statsborgere ikke gis rett til erstatning etter landets nasjonale rett.

Selve retten til erstatning etter en nasjonal ordning, vil imidlertid ha lite for seg om forutsetningene som legges til grunn for erstatningsutmålingen begunstiger landets egne

---

⁶⁶ Se Sejersted (2011) s. 261.

⁶⁷ Se utdrag fra dommens avsnitt 17: «...Naar faellesskabsretten tillaeffer fysiske personer ret til at rejse ind i en anden medlemsstat, maa beskyttelsen af vedkommendes integritet i den paagaeldende medlemsstat paa lige fod med landets egne statsborgere og personer, som er bosat paa dens omraade, anses for en uadskillelig bestanddel af den paagaeldendes ret til at bevaege sig frit. Heraf foelger, at forbudet mod forskelsbehandling finder anvendelse paa modtagere af tjenesteydelser i Traktatens forstand, for saa vidt angaar beskyttelsen mod risikoen for voldsforbrydelser, og saafremt der foroeves en forbrydelse, retten til den erstatning, som er foreskrevet i national ret. Den omstaendighed, at erstatningen finansieres gennem statskassen, kan ikke aendre beskyttelsen af de rettigheder, som er garanteret ved Traktaten».

borgere. Et erstatningssystem som automatisk foretar fratrekk for norske velferdsytelser uavhengig av sakens konkrete omstendigheter fremstår som diskriminerende. Dette er grunnen til at personskadeserstatningsutvalget har lagt til grunn at også erstatningsutmålingen må skje uten forskjellsbehandling på bakgrunn av nasjonalitet.

Av respekt for de EØS- rettslige skrankene må erstatningsutmålingen for besøkende skadelidte basere seg på de samme regler og prinsipper som for norske statsborgere og personer bosatt i Norge, herunder prinsippet om en full individuell erstatning basert på det mest sannsynlige hva gjelder bosted og offentlige ytelser.

5.2.2 Retten til privatliv, familieliv og barnets beste

Videre vil det særlig i de sakene hvor den skadelidte er barn, være en rekke menneskerettigheter som får betydning for vurderingen av hvilke forutsetninger som skal legges til grunn for erstatningsutmålingen. Selv om oppgaven er relatert til alle slags skadelidte, finner jeg det naturlig å kommentere dette kort da skadelidte er barn i alle sakene fra NPE og PSN.

Ifølge Grunnloven § 92,⁶⁸ skal statens myndigheter respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i grunnloven og i de bindende traktater om menneskerettigheter.⁶⁹ I denne sammenheng vises det til at Stortinget i 2014 løftet inn en rekke menneskerettigheter i Grunnloven, som tok sikre på å styrke menneskerettighetene i vår viktigste lov.⁷⁰

I henhold til Grl. § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3, skal «barnets beste» være et grunnleggende hensyn, ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Domstolene og NPE/PSN er fullt ut offentlige organer, og barnets beste skal derfor være et overstyrende hensyn når de tar stilling til de faktiske forutsetningene som skal legges til grunn for erstatningsutmålingen.

---

⁶⁸ Lov 17. mai 1814 Kongerikets Noreges Grunnlov.

⁶⁹ Ifølge Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetens stilling i norsk rett § 2 skal en rekke internasjonale menneskerettighetskonvensjoner gjelde som norsk lov.

⁷⁰ Se kunngjøring ved kgl.res. 14. mai 2014 om endringer i Grunnloven.

Tenker man seg en far og mor som er i Norge som turister eller i arbeidsøyemed og deres barn blir skadet for eksempel under fødsel, vil det åpenbart være til det beste for barnet å bo sammen med sine foreldre, og dette som regel i deres hjemland. Dersom det ved erstatningsutmålingen legges til grunn hvilke offentlige ytelser den skadelidte ville mottatt i Norge, vil barnet få svært begrenset kompensasjon hvor det ikke ytes hjelp fra det offentlige i bostedslandet. Foreldrene vil gjerne ikke ha økonomisk evne til å betale for nødvendige og livsvarige tiltak til omsorg- og pleie for å gi barnet et så aktivt og selvstendig liv som mulig også med skadene, slik det hadde vært om barnet hadde fått en tilsvarende ytelse som er vanlig i Norge.

Hensynet til barnets beste, samt retten til privatliv og familieliv nedfelt i den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3 og 8, og i GrL. § 102, taler for at det faktiske bostedslandet, herunder offentlige ytelser og levestandard, respekteres som utgangspunkt for erstatningsutmålingen.

6 Lemping av hensyn til skadevolder

6.1 Problemstillingen

Det er vanskelig å finne rettslige holdepunkter for å pålegge skadelidte en erstatningsrettslig plikt til å bo i Norge. Dersom det erstatningsrettslige utgangspunktet om at vurderingen av hva som er full erstatning foretas ut i fra hva som fremstår som mest sannsynlig for skadelidte på doms- eller utmålingstidspunktet, vil det i enkelte tilfeller kunne bli tale om svært store erstatningsbeløp. Spørsmålet blir da om erstatningskrav som går ut på millionbeløp kan lempes etter erstatningens størrelse er bestemt, og dermed begrense prinsippet om full erstatning.

6.2 Hjemmel for lemping?

SkL. § 5-2 inneholder regler som innebærer at skadevolders erstatningsansvar i enkelte unntakstilfeller kan lempes helt eller delvis. Den er generell i sin form og er begrunnet i hensynet til skadevolder, som ellers kan bli rammet urimelig hardt.⁷¹

Bestemmelsen oppstiller to lempingsalternativer, hvor vurderingstema etter første alternativ er om ansvaret vil virke «urimelig tyngende», mens vurderingstema etter annet alternativ er om det vil være «rimelig» at skadelidte «i særlige tilfelle» helt eller delvis bærer tapet. Det skal foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering og interesseavveining der man tar hensyn til «den ansvarliges økonomiske bæreevne, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skyldforhold og forholdene ellers».

6.3 Vurdering

I lovens forarbeider er det uttrykkelig uttalt at lemping skal «være en unntaksregel».⁷² Under lovbehandlingen i Stortinget er det dermed fremhevet at lemping bare bør forekomme hvor full erstatningsplikt vil ramme den ansvarlige meget hardt, eksempelvis hvor den ansvarlige og hans pårørendes økonomiske livsgrunnlag trues eller hvis en næringsvirksomhet settes

---

⁷¹ Se Lødrup (2009) s. 429-430.

⁷² Ot.prp. nr. 75 (1983-1984) s. 65.

sterkt tilbake. Lempingsspørsmålet må dermed tolkes i lys av det faste utgangspunktet om full erstatning, og at unntaksregelen derfor vil være meget snever.

Første alternativ i bestemmelsen har tyngdepunkt på om ansvaret vil virke «urimelig tyngende» for den erstatningsansvarlige. Et sentralt moment etter dette lempingsalternativet vil være skadevolders «økonomiske bæreevne» i forhold til skadens størrelse. Denne lempingsregelen vil dermed særlig kunne virke som en sikkerhetsventil for privatpersoner uten formue eller forsikring.⁷³

I personskadesakene vil skadevolders ansvar imidlertid normalt dekkes gjennom forsikringer, for eksempel ved pålagt trafikkforsikring eller yrkesskadeforsikring. I forarbeidene er det lagt til grunn at det «sjelden (vil) kunne tenkes at ansvaret vil virke urimelig tyngende» hvor det er tegnet ansvarforsikring som dekker tapet.⁷⁴ Det samme gjelder ifølge forarbeidene når staten er ansvarlig for skaden, som vil være tilfellet i fødselsskadesakene. Det er uttrykkelig uttalt at «(n)år det offentlige er ansvarlig, vil ... hensynet til økonomien sjelden kunne spille noen rolle, iallfall så vidt angår staten».⁷⁵

Erstatningsansvaret vil dermed ved de alvorlige personskader sjelden kunne virke «urimelig tyngende», og lempingsregelens begrunnelse om å verne den ansvarlige mot et ruinerende ansvar slår ikke fullt til. I prinsippet kan det imidlertid bli tale om lemping da det skal skje en samlet vurdering av lempingsspørsmålet, men her vil altså adgangen være meget snever.

Etter det andre alternativet i skl. § 5-2 kan erstatningsansvaret lempes når det i «særlige tilfeller er rimelig at den skadelidte helt eller delvis bærer skaden». Etter dette alternativet er det skadelidte som står i fokus og det er ikke noe vilkår at det økonomiske ansvaret er «urimelig tyngende» for skadevolder. Her vil bare skadelidtes avgjørelse om å flytte fra Norge og hvilken betydning dette får for de offentlige ytelsene kunne spille inn. Jeg viser derfor til hva jeg har drøftet under rekkevidden av tapsbegrensningsplikten i kapittel 5.

Det vil tale sterkt mot lemping av erstatningsansvaret i disse skadesakene da skadevolders ansvar normalt vil dekkes gjennom forsikringer og staten, og da prinsippet om full erstatnings

---

⁷³ Se Lødrup (2009) s. 430.

⁷⁴ Ot.prp. nr. 75 (1983-1984) s. 66.

⁷⁵ Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) s. 51.

står sterkt. Det er likevel ikke utelukket at ansvaret kan lempes etter skl. § 5-2 i de tilfeller hvor full erstatningsplikt vil ramme den ansvarlige meget hardt.

7 Avslutning

7.1 Sammenfatning

Problemstillingen som er reist er meget aktuell, og må forventes å bli behandlet av domstolene om relativt kort tid. Alminnelige utmålingsregler og prinsipper ved personskader taler for at vurderingen av hva som er full erstatning må basere seg på hva som er mest sannsynlig bosted for skadelidte på utmålings- eller domstidspunktet.

Skadevolder kan derfor bli ansvarlig for hele det økonomiske tapet, herunder svære beløp til dekning av pleie- og omsorgsutgifter. Fordelingen av det økonomiske ansvaret mellom skadevolder og det offentlige, slik vi tradisjonelt kjenner dem, synes ikke å passe i disse sakene. Dette vil være tilfellet der den skadelidte i svært liten grad mottar offentlige ytelser i bostedslandet. Dersom det ikke er grunnlag for lemping, vil det i spesielle tilfeller kunne bli tale om svært store beløp sammenlignet med det nivå norsk erstatningsrett er kjent med per i dag. Vårt erstatningssystem er som redegjort for basert på to finansieringskilder hvor det offentlige dekker det vesentlige av det økonomiske tapet i disse type saker. Skadevolder blir dermed skjermet og spart for en betydelig del av det økonomiske tapet.

Det endrer imidlertid ikke noe på det grunnleggende utgangspunktet, nemlig at den ansvarlige skadevolder i utgangspunktet skal dekke det hele og fulle individuelle tapet.⁷⁶ Det betyr at dersom det i utlandet ikke finnes kompensasjonsrelevante velferdsordninger som kan ligge i bunn eller gå i fradrag, så vil skadevolder måtte ta det hele og fulle ansvaret. Den eneste begrensingen er det må ligge innenfor det som er «nødvendig og rimelig».

Skulle dette medføre svært store beløp, kan man diskutere om finansieringen i Norge må ordnes slik at man øker premien i forsikringsselskapene og tilskudd til de ansvarlige som skal utbetale erstatning for personskadene. Dette vil være særlig aktuelt for premietillegget betalt av eiere av motorvogn og arbeidsgivers premie til yrkesskadeforsikringen jf. ftrl. §§ 23-7 og 23-8. Det samme vil gjelde for tilskudd til NPE som skal ytes fra den offentlige helse- og

---

⁷⁶ Se for eksempel Rt. 1986 s. 381, «Krankenkasse-dommen». Her ble det avklart at begrensningen i regressadgangen etter skl. § 3-7 nr. 1 kun gjelder for norske trygdeytelser. Dette innebærer at skadevolder eller dennes forsikringsselskap kan bli ansvarlige for betydelige utgifter en utenlandsk trygdeinretning har hatt i forbindelse med en skade.

omsorgstjenesten og for den som yter helsehjelp utenfor det offentlige, jf. passkl. § 7 og 8. En slik løsning vil være bedre samfunnsøkonomisk sett enn å nekte skadelidte full erstatning på manglende rettslig grunnlag.

7.2 Bruk av terminerstatning?

Ut ifra tradisjonell norsk erstatningsrett vil vi imidlertid nøle med et erstatningsbeløp på opp imot 100 millioner kroner. Dette vil særlig gjelde der det er stor risiko for en forkortet levetid hos skadelidte, noe som i realiteten vil medføre at erstatningen går til de etterlatte. For å ta hensyn til et slikt problem kan det vurderes å gi erstatningen som en terminytelse i slike tilfeller.

Ved personskader er hovedregelen etter norsk rett at erstatningen skal ytes som et engangsbeløp, også for fremtidig tap, jf. skl. § 3-9.⁷⁷ Men dersom «særlige grunner» taler for det, kan erstatningen helt eller delvis utmåles til terminbeløp, som en løpende ytelse.

Ifølge forarbeidene vil det foreligge «særlige grunner» der det er betydelig usikkerhet knyttet til skadelidtes levetid.⁷⁸ Terminerstatning ble på denne bakgrunn valgt i sakene RG 1966 s. 46 og RG 1989 s. 523. Begge sakene gjaldt trafikkulykker hvor de skadelidte ble tungt pleietrengende og helt avhengig av betydelig hjelp døgnet rundt som følge av skadene de pådro seg. De skadelidte var 7 og 20 år på skadetidspunktet. Ettersom skadene medførte en betydelig risiko for et kortere liv enn for resten av befolkningen, ble dette ansett som «særlige grunner» etter skl. § 3-9.

En ordning med terminerstatning vil ha gode holdepunkter i erstatningsrettslige prinsipper som fastlagt i kapittel 3. Erstatning ved personskader skal sikre den skadelidte full erstatning, verken mer eller mindre. Dersom det er holdepunkter for å anta at skadelidte vil leve et kortere liv på grunn av skaden, vil terminerstatning avhjelpe slik usikkerhet. Det vil også være mulig å regulere terminene etter hvilke faktiske utgifter den skadelidte har om det skulle være

---

⁷⁷ Bakgrunnen for dette var at lovgiver la vekt på ønskeligheten av å få «gjort opp erstatningssaken en gang for alle», se Ot.prp. nr. 4 (1972-1973) s. 17.

⁷⁸ Se Ot.prp. nr. 81 (1986-1987) s. 36 hvor det uttales at terminerstatning kan være aktuelt «hvor det er overveidende sannsynlig at skadelidte vil få vesentlig kortere levetid enn gjennomsnittet».

noen endringer i den medisinske situasjonen eller dersom den skadelidte flytter tilbake til Norge.

At terminerstatning kan være særlig aktuelt der det er tale om store erstatningsbeløp har vi eksempler på i rettspraksis og i forarbeidsuttalelser.

I dom avsagt av Sør- Gudbrandsdal herredsrett 12. november 1991 ble den skadelidte tilkjent terminerstatning for utgifter til pleie- og omsorg med et årlig beløp på 187 000 kroner. Ut ifra beskrivelsene i dommen synes hjelpebehovet å være stort, og det offentlige plikter kun delvis å gi den skadelidte hjelp. Selv om dommen ikke er av nyeste dato, kan den tas til inntekt for at det kan være gode grunner til å fastsette erstatningen i terminer hvor det i svært liten grad ytes hjelp fra det offentlige i den skadelidtes bostedsland, og hvor erstatningen dermed må dekke det vesentligste av tapet.

Dette er også fremhevet i NOU 1994: 20 hvor det om anvendelse av terminerstatning uttales at:

«(d)et bør i tilfelle reserveres for de mer alvorlige skadetilfelle, f.eks. ved uførhet over 50 %, kanskje opp mot 75-100 %, og hvor skadelidtes alder ikke er over f.eks. 50 år, og hvor tapet er av en viss størrelsesorden» (s. 150).

Foruten størrelsen på tapet, må det i vurderingen av om erstatningen skal fastsettes i terminer også tas hensyn til hvilket tap den skadelidte lider.⁷⁹ For utgifter som påløper umiddelbart, som utgifter til tilpasning av bolig, vil den skadelidte ha behov for å dekke disse når de oppstår. Men for utgifter til pleie- og omsorg, vil tapet oppstå etter hvert, og den skadelidte vil i de alvorlige personskadetilfeller ofte ha behov for hjelp livet ut. Den skadelidte vil da ikke ha behov for en betydelig engangserstatning for disse utgifter, og en terminerstatning kan i større grad bidra til å sikre en dekning av det faktiske tapet.

En rekke omstendigheter taler for at det finnes slike «særlige grunner» som skl. § 3-9 krever, slik at terminerstatning kan være en måte å løse problemstillingen på.

---

⁷⁹ Magnussen (1993) s. 355.

Problemet med en utmåling i terminer, og en hovedgrunn til at skl. § 3-9 er lite brukt, er at den ikke har regler om verdisikring for fremtidige terminer. Dersom den skadelidte er barn eller ung på utmålingstidspunktet, vil verdien på erstatningsutbetalingene som gjerne skal foretas over en periode på 40-50 år, kunne synke så dramatisk at utbetalingene mot slutten av perioden nærmest ikke vil ha noen verdi. En ordning med terminerstatning, uten noen form for verdisikring av terminene, vil ikke tilfredsstillende den skadelidtes behov og vil således ikke sikre målsettingen om full erstatning.

En måte dette problemet kan løses på er ved en verdisikring knyttet til folketrygdens grunnbeløp, som hvert år blir justert i samsvar med den alminnelige lønnsveksten, jf. ftrl. § 1-4. En rekke andre erstatningsutbetalinger er knyttet til folketrygdens grunnbeløp. Dette gjelder for den standardiserte erstatningen til barn, jf. skl. § 3-2a, og for yrkesskader i forskrift i yrkesskadeforsikring § 1-3. I saken med millionerstatning fra England nevnt innledningsvis, ble erstatningen for utgifter til omsorg- og pleie tilkjent som en indeksregulert terminytelse, for å kunne sikre verdien av den løpende ytelsen.⁸⁰

Med en tilfredsstillende verdisikring av terminbeløpene vil hensynet både til skadelidte og skadevoldersiden være godt ivaretatt.

---

⁸⁰ <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/9688388/Girl-17-wins-record-23-million-payout-for-car-crash-injuries.html>

Litteraturliste

Lover

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven- Grl.).

Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven- skl.).

Lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS- loven).

Lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven- ftrl.).

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

Lov 15. juni 2001 nr. 53 om erstatning ved pasientskader mv. (pasientskadeloven- passkl.).

Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven- sotjl.).

Lov 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse og omsorgstjenesteloven- hol.).

Internasjonale konvensjoner

Europarådets konvensjon av 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene (EMK).

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen).

Europaparlamentets- og rådsforordning (EF) nr. 883/2004 av 29. april om koordinering av trygdeordninger.

Forarbeider og forskrifter

Norske forarbeider og forskrifter

NOU 1994: 20 Om personskadeerstatning.

NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning.

Ot.prp. nr. 48 (1965-1966) Om lov om skadeserstatning i visse forhold.

Ot.prp. nr. 4 (1972-1973) Om lov om endring i erstatningslovgivningen m.m.

Ot.prp. nr. 75 (1983-1984) Om lov om endring i erstatningslovgivningen (ansvar for dyr, regress, lemping, mm. og endringer i bilansvarslova).

Ot.prp. nr. 81 (1986-1987) Om lov om endring i skadeerstatningsloven.

Prop. 110 L (2014-2015) Endringer i skadeserstatningsloven mv. (standardisert inntektstapserstatning til barn).

Innst. E. (1971) Innstilling fra erstatningslovskomiteén. Komiteén til i nordisk samarbeid å utrede spørsmålet om ny lovgivning om erstatning for tap i fremtidig erverv og for tap av forsørger.

Innst. 50 L (2015-2016) Innstilling fra justiskomiteen om endringer i skadeserstatningsloven mv. (standardisert inntektstapserstatning til barn).

Klg.res. 14. mai 2014 om endringer i Grunnloven.

Forskrift 21. desember 1990 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring.

Svenske forarbeider

SOU 2002: 1 Samordning och regress. Ersättning vid personskada.

Rettspraksis

Høyesterett

Rt. 1906 s. 165 (Augusta-dommen)
Rt. 1923 II s. 59 (Irma- Mignon)
Rt. 1958 s. 38 (Baltenland-dommen)
Rt. 1981 s. 138 (Sevaldsen-dommen)
Rt. 1986 s. 381 (Krankenkasse-dommen)
Rt. 1993 s. 1547 (Skoland-dommen)
Rt. 1993 s. 1524 (Ølberg-dommen)
Rt. 1996 s. 958 (Stokstad-dommen)
Rt. 1997 s. 390 (Jørgensen-dommen)
Rt. 1998 s. 639 (Bastrup-dommen)
Rt. 1999 s. 1967 (Rott-dommen)
Rt. 2002 s. 1436 (Bråtane-dommen)
Rt 2003 s. 1358 (Psykolog-dommen)
Rt. 2003 s. 1601 (Regressavskjæringsdommen)
Rt. 2005 s. 65 (KILE-dommen)
Rt. 2006 s. 684
Rt. 2009 s. 425 (Løff II)
Rt. 2012 s. 1515
Rt. 2013 s. 116
Rt. 2014 s. 892

Lagmannsrettene

LB-2010-136899

Tingrettene

RG 1966 s. 46
RG 1989 s. 523

Sør- Gudbrandsdal herredsrett av 12. november 1991

Nemndspraksis

PSN-2009-13

PSN-2009-259

PSN-2009-810

PSN-2012-296

PSN-2012-90

PSN-2013-0084

NPE-2012-03588

FinKN-2015-439

Dansk rettspraksis

FED 2002.1391

U.2003.1119 Ø

Internasjonal rettspraksis

Cowan v Trésor, ECJ Case 186/87, 2. februar 1989.

Juridisk litteratur

Askeland, Bjarte, «Regress og regressavskjæring- Rt. 2003 s. 1601», TtE, 2004 s. 43-60.

Bona, Marco og Philip Mead, *Personal injury compensation in Europe: A comparative study of and guide to: Right to claim full and fair compensation, protection of primary victims, recoverable losses, psychiatric damage, limitation law, harmonization*, redigert av Marco Bona og Philip Mead med bidrag fra Katherine Allen mfl., Denventer: Kluwer, 2003.

Cordes, Jørg, Laila Stenseng og Peter Lenda, *Hovedlinjer i Internasjonal Privatrett*, 2. utgave, 2010.

Engstrøm, Bjørn, *Skadeserstatningsloven med kommentarer*, 2010.

Hagstrøm, Viggo og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, 2. utgave, 2015.

Jerstad, Carl, «Erstatning for framtidige utgifter til omsorgstjenester ved personskade», *LoR*, 1993 s. 283-332.

Keating, Gregory, «Distributive and corrective justice in the tort law of accident», *Southern California law review*, 2000 s. 193-224.

Kjelland, Morten, *Erstatningsrett - en lærebok*, 2016.

Kjellevold, Alice, «Kommentar til helse og omsorgstjenesteloven»: *Norsk lovkommentar*, 14. juni 2012.

Lødrup, Peter, *Lærebok i erstatningsrett*, 6. utgave, med bistand av Morten Kjelland, 2009.

Magnussen, Torgeir, «Erstatning for personskade - engangsbeløp eller terminbeløp?», *LoR*, 1993 s. 354- 375.

McIntosh, David og Majorie Holmes, *Personal Injury Awards in EU and EFTA Countries*, Haag-London-New York, 2003.

Nygaard, Nils, *Skade og ansvar*, 6. utgave, 2007.

Sejersted, Fredrik, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad og Olav Kolstad, *EØS- rett*, 3. utgave, 2011.

Internettlenker

Artikkel fra den engelske avisen The Telegraph:

<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/9688388/Girl-17-wins-record-23-million-payout-for-car-crash-injuries.html>

Artikkel fra den irske avisen The Irish times:

<http://www.irishtimes.com/news/crime-and-law/courts/high-court/severely-disabled-belfast-teenager-to-receive-up-to-8m-in-compensation-1.2030023>

Artikkel fra Lawyers and settlements USA:

<https://www.lawyersandsettlements.com/settlements/15189/roofer-injured-in-construction-site-fall-awarded-16.html>

Vedlegg

Vedlegg 1: Life Care Plan

Vedlegg 1

Life Care Plan

TABLE II
COST ANALYSIS SUMMARY

SERVICE/ITEM	LIFE TIME COST TOTALS	
	OPTION I	OPTION II
Outpatient Physician Services	\$119,779.11	\$119,779.11
Therapeutic Services	\$1,142,320.70	\$1,142,320.70
Medication	\$513,934.02	\$513,934.02
Diagnostics	\$190,578.36	\$190,578.36
Inpatient/Acute Care	\$985,803.44	\$985,803.44
Nursing & Attendant Care	\$1,459,500.00	\$1,459,500.00
Structured/Supported Adult Life Care	\$7,141,490.69	\$8,425,516.03
Equipment & Supplies	\$724,654.80	\$689,469.73
Home & Vehicular Modifications	\$276,032.14	\$145,842.86
GRAND TOTAL	\$12,554,093.25	\$13,672,744.24
<i>Potential Care Needs</i>	<i>\$5,166,732.22</i>	<i>\$5,166,732.22</i>